

БОСАНСКА ВИЛА

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ
ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Број 21. — 22.

САРАЈЕВО, 15. — 30. Новембра 1911.

Год. XXVI.

Уредници: НИКОЛА Т. КАШИКОВИЋ

ПЕТАР КОЧИЋ.

Редакциони одбор: др. Владимир Ђоровић, Алекса Шантић, др. Милан Прелог, Јован Ђучић, Димитрије Митровић, Вељко Петровић, Марко Џар, Симо Ераковић, Милорад Павловић, Пера Талетов, Сима Пандуровић.

Хрватска данашњица.

Hикада нам се велика утопија Велике Хрватске не чињаше утопијском, даљом и жалоснијом него данас, када је Хрватска даномише мања. Наша домовина, робиња и богиња Хрватска, постаде диминутивска Краоацијица заслугом наше политичке, што спутаваше народну снагу мјесто да је буди, и заслугом наше литературе, што мјесто снагу пјеваше нашу немој. И, да будем праведан, констатоваћу, е је кривња поезије далеко мања од гријеха политике, јер поезија сама остале слободарском и бунтовном и онда, када бирано народно представништво падаше у ропску покорност или клонулост уморнијех. Да ће спомињем правашкога барда А. Харамбашића, пјесник Силвије Страхимир говораше у стиховима кудикамо револуционарије него ли дјеловаху и дјелују сви они (а нема их мало), што га трпају међу своје једномишљенике. И где бијаше нездовољства истинскога, остало се само код поезије, код недјелатнога нездовољства ријечи.

Нас је убило, што не показасмо снаге, ако је имадосмо, или што је не створисмо, ако је немадосмо. Безенергичност је смрти гријех Хрватске пријетећи јој одиста озбиљном опасношћу смрти.

Скученост је права ријеч за опћенити дојам јавнога живота у Хрватској. Јер баш скученост видим у напој политичци малених рачуна партијских вођа без ширих народних ослободилачких погледа; у ситничавој, запрашеној знаности учених мољаца без моћнијих стваралачких концепција; у штипендијској и професорској празноћи службене умјетности уплашене од генијалне смионости необузданога модернизма; у социјалном кубурењу несамосталне интелигенције штребера и викача уз непрестано пропадање изгладњела пукка. Тјесногрудност, површност, бојажљивост, поспаност — све су то пошљедице ове душевне скучености, те затире сваку плодну енергију дјела. Да ласкам декламаторском родољубљу наших патриотских пророка, просто бих окривио уобичајеном, простодушном рјечитошћу новинских чеоних чланака — сустав, као да је нагодба крива, што немамо ёрчаности: као да је нагодба узрок и као да није баш пошљедица нашега највећега зла, унутрашњега зла, што се зове кукавштина.

Кукавштина је крива! Треба смјети! Тај поклик морамо довикнути новој Хрватској, која на велику раковицку лудост и на догађаје г. 1903. помишља с јединим осјећањем страха, мјесто да се срами.

И ако смо ми присташе народнога јединства Хрвата и Срба, не смијемо то бити само зато, што је народно јединство оправдано етнолошки, знанствено. Унитарске се мисли морамо држати још више и највише ради тога, јер нас само она може спasti давши

велику сврху нашој бесциљној дјелатности и давши нама Хрватима велика морална средства енергије и пожртвовности: крепости, што су данас далеко чешће код Срба него ли код нас.

Идеја јединственог народа српскога и хrvатскога не смије бити само партијском тактиком у једној или другој нашој покрајини: мора бити основним увјерењем, религијом нашега национализма. Мисли народног јединства задатак је спаси Србство и Хrvатство као једну цјелину, и она мора од Кроацијице створити Велику Хrvатску, кја ће се другачије звати и Велика Србија. Кроацијца и Сербијца могу имати посебне интересе, бити несложне, противне, шта више и душманске; жалосна је реалност хrvатска најалост различна од жалосне реалности српске: али је идеал хrvатски идентичан с идејом српским. Расцијепани у факту, Срби се и Хrvати морају ујединити у једној сврси; хоћемо ли да смо једно, мораћемо већ сјутра оборити факат и остварити данашњу утопију. Најжалоснији неспоразум у трагичној историји нашега народа бијаше у томе, што су и Срби и Хrvати повјеровали и вјеровали, да је идеал Велике Хrvатске противан идеалу Велике Србије, док је то одиста један једини идеал, идеал слободе и јединства, један једини идеал једнога народа тлачена и побуњена под два имена.

То је смисао народнога јединства, смисао, те га не нађох наглашена у нашим новинама, што нијесу гласила народна, већ у најбољем случају партијска.

Како политичари не наглашавају или уопће не разабиру правога смисла унитарске идеје, изгледа да га ни многи књижевници не разумију. И ова је смисао с популарношћу нашла своје практичаре, те су жељни да је што боље искористе: и тако, рецимо, литерати, што не могу до славе или новца у Хrvатској, кушају срећу у Србији. Ко напише лошу књигу, настоји је очувати од пропасти помоћу народнога братства, тражећи редовито на другој страни повољније критичаре. *Nemo propheta...*

Али то не ваља. Нико не смије злоупотребљавати национализам у корист своје особе. Српско-хrvатско јединство не смије бити јевтичим плакатом вашарских реклама: и ако неко пристаје уз ту идеју, то још није доказ, е је он добар писац. Да ли је неко умјетник или није, о томе одлучују критерији његових дјела, а његова су програмска (можда и хињена) пристајања ирелевантна.

Него који је онда задатак српско-хrvатскога јединства у литератури? Ако оно не смије служити рекламом за лоше ауторе, доброма мора помагати: у томе је све. Као што је политичка сврха наше националне идеје: ослобођење, тако је литературна њезина сврха: заједничка књижевност добра, књижевна и слободна од наметника.

У литератури морамо народно јединство проводити тако, да сваки Србин сматра добrog хrvатскога писца својим, дакле српским, писцем и да сваки Хrvat

сматра доброг српског писца својим, дакле хrvатским, писцем. Све, што је добро, било српско или хrvатско, мора бити и српско и хrvатско; све, што је неписмено, рђаво, лоше, било српско или хrvатско, не смије бити ни хrvатско ни српско. Вриједно нека је и једнима и другима, а невриједно нека вода носи. Како нас у политици треба да уједини велика сврха, тако нас у литератури требају опет ујединити велика дјела: и нека народно јединство буде средством нашега усавршавања интелектуалнога, моралнога и умјетничкога: нека значи очишћење и напредак како значи слободу, па ће онда одиста бити религија.

То казах опћенито и за Србе и за Хrvate; Хrvat, додају посебице, чemu се Хrvati могу научити од Срба у литератури. Мислим у главноме двојему: језику и критичности. Те двије велике ствари, без којих нема књижевности и без којих је данашња хrvатска књижевност, заслужују, да се о њима проговори и говори много више него ли ћу ја моћи у ожетости овога опћенитога чланка.

Ма да нама Хrvatima љубав матерјега језика понажећма препоручаваше сам велики умјетник П. Прерадoviћ, ми ништа не занемарисмо као баш студиј лијепога нашега језика, хrvатскога и српскога заједничкога блага. И не нагрђују само новине чистоћу народнога говора, док ни признатости наших литерапија првака не знају писати без најруžnijih граматичких погрјешака (што се најљепше види у самом *Savremeniku*). Како књижевник може описивати преплетене истанчаности душевних диспозиција, ако не познаје савршено све различне танчине језичнога богства? Или како може сликати душу пучанина, најједноставнијега и најјаснијега, ако није дубоко проучио понајглавнији облик народнога и појединчева душевнога изражaja: ријеч? А наши писци не само да не познају језика савршено, да га не проучише дубоко: наши га писци не познају никако, баш никако. Често вам се чини читајући хrvатску књигу, да је вије писао рођени Хrvat, већ јамачно какав дошљак Нијемац, што се истом прије два три годишта латио наше граматике.

Извјесно нико на свијету не презире толико свој језик колико баш Хrvati, и то је највише криво, ако је наша књижевност тако неписмена. Код нас је већ постало правилом писати неправилно, и такав је неправilan језик поред тога и закрјљао осушивши се до пословне, алгебарске мршавости крамарског разговора. Нијесам на чисто, да ли за илиризма бијаше боље; али Гајеви невјешти савременици имајаху барем много добре воље, док проучаваху бесједу народну из Вукових издања и, дјеломично, из дјела старих писаца дalmatinских. Данас се пише по прилици једнако рђаво, и — што је најгоре — нико ни да помисли, е би ипак могао писати малко боље: нико ни да помисли, да ми израз није баш књижеван, да ми састав реченице није управо посве гладак, да ми рјечник није тако

обиљан и да би био готово без граматичких погрејашака, када би познавао граматику. И какво је онда чудо нема ли у Хрватској стилиста него мало, врло мало?

Сваки је стилиста у првоме реду зналац језика, и хоће ли Хрвати да буду стилисте, нека се окористе ерпским примјером једнога народнога писања без германизама и без других страховитости.

Ако је хрватски писани језик никакав, није боља ни хрватска критика. Наша критика није критична зато, јер је пристрана, јер је особна или партијска, јер у њој не одлучују (како би морали) само књижевни мотиви, већ сваковрсни инати.

Али нашој критици нанијеше велику штету и наивни погледи ранијих генерација, те сматраху дјело успјелим, чим би аутора познавали као честитог родољуба. Ова је патриотска незрелост уродила тиме, те добисмо тип човјека, који мисли, да је литерат, јер је — родољуб (а бити хрватски родољуб није особито тешко, док то не тражи никаквих жртава). Тако доживјесмо, да је голем број хрватских новина хвалио и славио белетристичку генијалност људи, о којима најблажи критичар не би могао написати ни једнога јединога позитивнога речи, док с друге стране знатни и озбиљни покушаји истинских талената не нађоше одјека.

На овај начин имамо поред језичне анархије критички хаос. Зелени полетарци без дара, без савјести без обичнога здравога смисла и без икакве спреме поплавише попут скакавца нашу литературу и њезине органе поричући *raison d'être* свакоме осим својој неписменој безочности, што се осим лирике и новеле латила чак и — — критике! Свакакви незналице не могавши прећи матуре не само што хоће да буду (или већ: да су) славни, већ хоће и да дијеле славу или заборав, те се данас само у Хрватској, земљи речитих глупака и партијских засуканаца, може десити, да ствари посве невриједне и аналфабетске буду слављене као ремек-дјела без иједнога протеста и чак уз одобравање других незналица!

Када би барем овакви свакакви критичари били барем у најмањем степену савјесни, те када би кушали, да прошире своја књижевна познавања и да продубе своје познавање књижевности! Али све прије: они ће продичивши се бесмислицама у критици литерарној пријећи на критику умјетничку, да дрљају неустрашивости својих судова сликарских, кипарских, архитектонских и музикалних, стичући донапокон својим опћенитим добрим гласом и компетенцију арбитра философских!

Ако се у Србији дододило кадгод штогод попут ових хрватских најобичнијих згодица, увијек се ма и након годину двије, ма и након више година нашао критичар, да протестује, да забаци или да модифицира: тако те ће се хрватски критичар — први који дође — морати угледати у томе барем донекле у прваке

критике ерпске. Ђод нас ће наћи највише драча, што ће га морати чупати, а мало цвијећа да га залијева и његује, и његова ће се критика морати поглавито бавити негативним послом, незахвалним, или потребним јер се у Хрватској може градити темељито само на оном педљу земље, где се прије обори све, што је досада површно и климаво сазидано.

То су моја мишљења о несрћеној данашњици Хрватске политичке и литературне изнесена у краткоћи опћените карактеристике. Задаци су покрета унитарскога, да се политичкој Хрватској даде енергичности и пожртвованости, да литературну Хрватску учини писменијом и критичнијом. По тој мисли и по таквом дјелу могу Хрвати остварити Велику Хрватску, као што по тој мисли и по таквом дјелу могу Срби остварити Велику Србију: могу и морају. Овакав рад без себезналости и без других намјера мора донијети спас и једнима и другима: и нама и вама.

Загреб 1911.

Аугустин Јевић.

Милета Јакшић, Српска Црња.

Прошло... —

Жалосна, празна стоји шума

Ја залуд овде тражим њу:

Ко сан је прошла срећа моја —

Ах, она није више ту.

Састанци мили где сте сада ?

Скровита места што вас знам,

Путање, којим и сад журим

Да на рочиште дођем сам —

Зар је баш прошла моја радост

Зар је изгубљен верни друг?...

Гле ветар како развејава

Лишће, витла га уокруг —

Размеће, сеје јад и жалост

Тугу што носи у јесен —

Ах, залуд чекам, ослушкијем

Хоћу ли чути одзив њен...

Пуста и тужна стоје места

Ко празно срце сваки кут —

Крај мене шапче као уздах

Минуле среће, листак жут.

1903.

Прока Јовкић (Нестор Жучни), Београд.

Светиња душе. —

Несрећна, бедна душо: Како се кињиш стално!
Како прескупо плаћаш заблуда својих руг!...
Све се на свету плаћа: светињом дело кâлно;
Најтеже у незнању почињен тешки дуг.

Светињо људске душе: тебе је вратит' теже
Него свих плотских мука познати страшну моћ;
Горко нас твоја савест као сечивом реже:
Од ноћи створи пакô, од дана створи ноћ.

Ах, грех су чак и жеље, скривене мисли наше,
И најтајнијих снова незнана каква сласт:
Тек ту су гује праве, што нам се свести маше,
Па после роде страст и вуку у пропаст.

Празнине људских срда прегорет' још се даду,
Ма црни бездан биле где миље жеље мру;
Ал' кад светињу душе изгубиш једном младу,
Брате: како ћеш наћи? како вратити њу?

Боже: још ти нас видиш! Ти познаш борбу људи
И топле људске сузе, горчину, стид и руг...
Подноси, срце! Трпи! Ни гласка не разбуди!
Подај што дати треба, мушки подмири дуг!

Јер кад смо лудо знали, ма у незнању било,
Границе срда свога неверно прећи ми —
Душо: постани светла! Утврди златно крило,
И буди сама себи веран друг од сад ти!

Р. Каталинић Јеретов, Задар.

И диже се моја мисô...

И диже се моја мисô
Узбуркано с'јече море,
У даљини мајак дршће
Ето тамо, ето зоре

Ето тамо нове среће,
Оно свјетло тако ваби,
Моја мисô крилом јаким
Све за оним свјетлом граби.

Кад је мисô близу мете,
Ал и тамо вихор хуче..
Мисô клоне.. крељут само
О гребење оштро стуче!

Милутин Јовановић, Зајечар.

Сродне су нам душе...

Не вуче ме теби сјај ока ти влажна,
Ни коса ти бујна, ни набрекле груди,
Нит' ме дражи гола мишица ти снажна,
Усахн' је извор свију мојих жуди.

И ако још цвета свежим лицем мојим
Младост која мами и привлачи себи,
Ја не могу лагат' кад пред тобом стојим,
И никада тебе обмануо не би.

Ја те волим ради твог великог бола
Који носиш собом можда од рођења,
Волим те рад борбе коју душа хола
Води у сред беде, патње, понижења.

Ја у теби свежој и танкој у пасу
Волим жену која свикла је да страда.
Којој судба једну горку чашу насу, —
Жену што је никла сред мука и јада.

И нека те никад не превари, мила,
Мој осмех и стисак моје руке вреле,
Није то страст луда ни чезнућа сила,
Нити живци моји твоје тело желе.

Ја осећам само тад у томе часу
Да у мени живот навире и јача,
И душе нам сродне једно исто да су:
Одјек једног тужног и мистичног часа.

Исидора Секулић, Шабац.

Паланка. —

Приковали су гвожђе на прозоре, и кроз решетке гледају сунце и небо, муње и облаке. Не слуте да има тисућу стаза којима још нико није прошао, не боје се да ћемо сви нестати, а те стазе остати незнане и непроходне, не знају да пред истим таласом реке не можемо двапут стајати.

Ниске и дугачке кућерине зариле се у земљу као да су испређијане и као да вечито клече. Дубоки и мрачни дућанчићи стоје као ред јазбина, и у свакоме виси старинска лампа, врчи петролеум и падају последње муве. За вратима, у буџаку, божја воља зида двокатнице и набија чардаке. Улицом гаџају краве, упрекане блатом до рогова, а над вратима и капијама климатијају осушени и черупави венци од ивањског цвећа.

Смежурала се сва варошица. Паланачка деца, којима је поваздан дуго време, зевају и жмуре; лено и тромо се укркљава масна вечера; вилице омлитавиле и разговор се укочио; светлост не трепће, и за људима се не мичу сенке; паде се кандила, осећа се растањени мирис тамјана, и миголje се ревматизам и ишијас. Мисли отежале као камење, а жеље попадале као мртви лептирови.

У небо гледају, и не знају шта се у небу дешава; у трави леже, и не знају шта се у трави дешава. Јели то проклетство, кад се живи међу људима а нема се чему дивити, и кад се седи у сунцу а мора се плакати.

Мисли се вијају и укрштају, и као учестане муње једна другу репом шибају. У грудма ми је пламен, у грлу ми је жеравица. Ја нећу да гледам руже којима нема помоћи, нећу да испраћам последње тице, и нећу да слушам бајке о несрести цо смрти. Зар овде нема провалије која привлачи, зар нема људи који воле немогућности и завере, зар нема девојака које осећају грчеве и бол нервних ганглија, које у мукама живе, а стојећи умиру.

Без физиognомије, као инсекти, миље и ишчезавају сањиве прилике, и крвљу наливени организми живе још само у неколико рефлексних покрета.

Ово је место с оне стране добра и зла. Овде се закључују дани и преспављују ноћи, овде се умарају страсти и сушне карактери, овде се само дању мисли, живи и греши. Овде застаје ток воде, и нема промаје у ваздуху, и прекида се трептање атома, и над целом варошицом се осећа буђави мирис покојних времена. Врата се не отварају, плотови спавају, на бунарима не капље вода, телеграфске жице не зује, живи људи су мртви, а мртваци су још једаред умрли.

Зашто није метеж и шаренило, те да не видим да на дрвету преко пута нема вишег оног сунчаног зрака који је још јуче тамо био, и да сутра неће бити ни овог који је још данас ту. Зашто није вечити смех и плач, те да не чујем лепришање тица, које бегају из земље где се и снег у блато претвара. Зашто није вихор, лом и борба, те да не знам кад се божја врата пред људма затварају. Зашто не видим вишег велике жељезничке унакрснице, где се и дању и ноћу и на свима линијама ложе машине и врте точкови; зашто морам да гледам како сунцу и ружи опада првено лишће. Зашто ме муче мрачне ћуди, и привиђају ми се мртве ласте, и рањени ждралови, и златно и сребрно перје, по коме миље капљице првене крви. Зашто живим у густој тиштини и морам да чујем падање пепела и јећање болесника.

О, почуј и саслушај ме Боже! Не шантем ти жељу и не срдим те сузом; молитву ти шаљем, јер те тражим и не разумем, молитву ти шаљем, јер је страшно на овоме месту, где ништа не постоји сем живота који пролази. Ја не тражим велико сазнање и велику срећу, ја тражим велико дивљење и велико

обожавање. Учини да не видим погреб живота, и да не видим људе којима је тупост притисла жиле и чело, и они нису несретници, и они нису увређени. Ошини и подигни заспаље вампире моје свести и моје душе, и сачувај ме златне средине, одмора и мира. Ја нећу ветар који зурла кроз поредане метле, ја хоћу буру која шуме тресе и риче и урла на вратима као звер.

Дај охолост Давида и Брута, на чијим се рукама сушила голијатска и цезарска крв; или дај скрушеност Марије Магдалене, по чијој је коси падала жртвована Христова крв. Дај да из облака покућа цвеће и у цветном паперју огрезне свет; или дај да стврднута смола и мртви мириси удаве шуме и луге. Само ме сачувај тихе и црне трулежи, где хемија равна животом и смрћу.

И спаси ме искушења златне средине, одмора и мира. Јер искушење је кад промукли синфоније цврчака замени плач сирових облици; искушење су оне мисли које се у кавезу мисле, јер сваки је кавез нездрав; искушење су они снови које глава снева, па их у срце преноси, јер их срце нема. И спаси ме искушења златне средине, одмора и мира.

Боривој Јевтић, Сарајево.

Осека.

Реците вам је, да јој вечерас дођете. Реците ми, шта да јој кажем?

— Реците јој, да сам уморан.

Данас ће код ње бити лепо друштво, играће се, смејати, пити до у ноћ касно. Тек ваљда, кад зора побели засторе и студени јутарњи дах испуни собе, ики ће се кућама. Молила вас је много, да јој вечерас дођете. Ђако ће јој тешко бити, ако вас не види уза се! Реците ми шта да јој кажем?

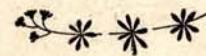
— Реците јој да сам болестан.

А ако сама дође по вас? Ако остави друштво и вас нађе код куће сама самџата, скупљена у ноћи и задубљена у мисли? Дођите, дођите свакако: молила вас је много. Она ће вам нешто причати; можда ће вас и пољубити; можда и загрлiti. Она вас воли. Шта да јој кажем, ако не дођете?

— Реците јој да сам отишao. Реците јој да сам отишao далеко и да се нећу вишег вратити.

Али, она ће вас тражити. Питаће за вас, путоваће ноћи и дневи, и наћи вас једном. Дођите вечерас! Она ће вам, може бити, отворити своју душу, дати своје свеже, младо тело, своју лепоту. Шта да јој кажем, ако не дођете? Молим вас, речите!?

— Реците јој да ми је срце уморно. Реците да је празно. Реците, да је не волим.

Уалт Уитмен:

Из „Песме о себи самом“.

6.

Једно дете рече: Шта је то трава? и пуне ми је руке донесе;
какав сам могао дати детету одговор? И ја исто тако не знам.

Ја мислим, биће застава мог срца, цела исплетена од једне материје,
зелене као нада.

Или ја мислим, она је ћепни рубац драгог бога,
један мирисан дар и једна успомена која је навалице пуштена да падне,
и која у ком било кутку носи име свога власника, да би могли видети, опазити и рећи:
чија?

Или ја мислим, трава је сама дете, једно детешице изникнуло услед вегетације.

Или ја мислим, она је хиероглиф једнака облика и он значи: ја ничем у широким зонама исти онакав, какав у уским;

Растем како код црних тако и код белих народа;
Канука, Тукахоса, посланика, шакача; све их надарујем, све једнако примам.

А сад ми се чини да је лепа, непокошена коса с гробова.

Нежно ћу с тобом поступати, коврџаста траво;
можда изничеш из груди младих мужева,
можда, да сам их познавао да би их и сам волео;
можда долазиш од стarih људи или напршчади,
која је брзо отета из крила
својих мајки;

и ти си сада њино крило мајчино.

Ова је трава необично тамна, кад долази с белих глава стarih мајки,
тамнија и од безбојних брада свију људи,
тамна, кад изниче из бледо-румена нешпа
једних уста.

О, на послетку разумем, да је она: језици што много говоре,
и ја разумем, да залуд не изниче из нешпа!
Желео бих, могао бих ово доказати мртвим
младим људима и женама.

И истумачити старим људима и мајкама и
напршчади, што је прерано отргнута с њихових крила.

Шта мислиш, шта је било од младих и стarih људи?
И шта мислиш, шта је било од жена и деце?
да пису, негде, у животу и да им је добро;
најмањи изданак сведочи да у истину нема никакве смрти.

И ако је има, онда, она води живот напред
и не плави по земљи,
да га спречи,

и затим, у часу ће престати, тек што се живот укаже.

Све напредује и изниче, ништа не пропада;
и умирање је нешто друкчије и што је ико мислио и срећније.

Превео Б. Јевтић.

Из бугарске лирике.

Кирил Христов:

Колибарске песме.

I.

Бре гиди Јано! Младост ми гине,
Роб ћу ти бити до три године.
Да ти се предам — ал' да те гледам.
Кршну ти снагу — мелем за душу,
И бело грло и белу гушу,
И очи смерне — муње неверне.

Бре гиди лудо, не прави чудо!
Млада ти лета, памет однета.
Хајд' пута бирај, мене не дијај.
Каква ти асна да ми робујеш,
Шта имаш да ме видиш и чујеш!
Очи ми мазне, руке ми празне.

II.

Прва рана од пушке убојне,
Друга рана од сабље из војне,
Трећа рана — драгини зубићи.
Прва гори — ал' ће да угасне,
Друга боли — али ће да спласне,
Трећа рана — смрт ће за њом стићи.

III.

Не певај ми, тицо ранобудна,
Тако рано, нисам песме жудна.
Вратила се јучерањег дана
Моја љубав целом селу знана.
Па нек' мирно ову ноћ почине,
Нек га санак до зоре не мине.
Не певај ми, тицо ранобудна,
Тако рано, нисам песме жудна.

IV.

Крестано, бела, румена,
Јеси ли пољу хитила?
Пољем се цвеће осуло
Зашто се ниси китила?
Крестано, бела, румена,
Живот ће младост да жељи.
Кити се цвећем, радуј ме,
Док нам се срце весели.

V.

Помињем се, присећам се
Белих двора, твога стана.
А позната, нова врата
Затворена, закована.
Под лозицом, сред дворишта,
Мома спава, слатко снива,
Каранфил јој образ мази,
А здравац јој очи скрива.
Нисам јелен да прескочим,
Нисам змија да се свијем,
Нисам тица да прелетим,
Нисам вода да с' прелијем.

VI.

Излетела два сокола из двора.
То не била два сокола, Мерудо
Већ два брата дошла право по тебе,
Два рођена, два јунака за чудо.
„Је ли јоште она мома код мајке?“
Збори сваки између браће рођене.
„У јесен је лане просих за брата,
А јесени ове тражим за мене“.

Кирил Кристов.

Крај Далмације.

Далмацијо, колевко вихора,
Ко ти приђе, нек' је на опрези!
Сви су твоји вероломни брези,
Смрт је поздрав твога сињег мора.

Ускоро ће наш брод да се крене
Теби, — макар по магли и бури.
Од твог ветра брже ће да јури,
Биће јачи него твоје стене.

Ти попеваш, безбрежна и ведра,
Горди морнар шири своја једра,
Сунце сјајно хоризонту слази.

Морнар старој матери одлази
На починак. Па се раставише.
Да ли ће се икад срести вине?
Са бугарског: Вл. Станимиропиљ.

Петар Кочић, Сарајево.

Суданија. ==

На миг предсједников перовођа поче читати оптужницу:

„Државно објесништво у Бањој Луци тужи Ћику право Тију Трубајића званог

Куљића, 40 година старог, родом и стојбиној из Дугог Села, грчко-источног вјерозакона, ожењеног, оца седмеро дјеце, неписменог, навозито непореченог, с погледом на то што јест исти дана 18. липња 1907. године узео без знања и приволе, а користи своје ради, Луки Ђулуму јање из тора и двије качице сира из мљекара, чиме јест или дотично лице поћинило злоћинство од крађе с обзиром на §§ 249, 251, и 254, тојка ц.

У погледу тога и с позивом на то државно објесништво у Бањој Луци прилаже да се одржава главна царска расправа пред Окружним Судом у Бањој Луци; да се на високоистру расправу позову: 1) окривљени Ћику право Тију Трубајић звани Куљић из истражног затвора у Црној Ђуби; 2) свједоци: Дане Кнежевић и Јосип Прокаска, царски оружници, Мујага Ацић, трговац из Горњег Шехера, те приватни учесник Лука Ђулум из Дугог Села; и 3) да се на високоистру расправи прочитају и проштудијерају сва доказала као на прилику: оружничка пријава, број 18, записници истраге и извида, број 6, 11, 14, 15, 19, доктурска свједоцба с обзиром на очи Мујаге Ацића, трговца из Горњег Шехера и горе по закону реченог свједока, број 33, те напокон кажњене вјерице, број 16, 17, 18, 19.

Образложење.

У ноћи на 18. липња 1907. године нестало јест селаку Луки Ђулуму из Дугог Села без знања и приволе истог Луке, а туђе користи ради, једно јање, по босенски терзе, из тора и двије качице сира из мљекара. Исти приватни оштећеник Лука Ђулум као један човјек од реда и закона, а с позивом на Голему Лесперину високославног и краброг ћесерокральског генерала Јозипа Пилиповића од 1878. године јест или покрађу царским оружницима пријавио. У поводу службенијех обзира јесу царски оружници Дане Кнежевић и Јозип Прокаска дошли и увиде на мјесту лица узели, које се јест дапаче течајем извида исповртило, да је обадвије покрађе по §§ 249, 251, и 254, тојка ц поћинила злостава и на злу гласу код пућанства стојећа

особа, именом: Ћико право Ђиро Трубајић звани Куљић. У погледу околности и прилика, а у газочности приватног општећеника Луке Ђулума, јест горе по закону речени окривљеник Ћико право Ђиро Трубајић звани Куљић признао и дапаче уважио пред царским оружницима да је покрађе поћинио, које ће високоисти оружници под службеном присегом данас пред судом посвједочити. С обзиром на јањећу кожицу јест иста пронађена и законито углављена код Мујаге Ачића, трговца из Горњег Шехера, које ће исти Мујага као свједок пред данашњом славном суданијом посвједочити, да је кожицу купио за 8 гроша од окривљеника Ћике право Ђире Трубајића званог Куљића. Све горе по закону речено јест окривљеник признао и дапаче напокон уважио пред царским оружницима у назочности приватног учесника Луке Ђулума.

Течајем истраге јест али окривљеник првотни исказ из темеља преврнуо, бранећи се, да су му празне качице навозито подметнуте од непознате особе дотично лица. Касније, пако, на другом преслушању у истрази јест окривљеник и овај исказ изврнуо, тврдећи, да јест празне качице у погледу мјеста нашао у шуми више куће горе по закону реченог приватног општећеника Луке Ђулума. Кад су га царски оружници у поступању службенијех извида упитали: „Пако би онда могао крађу извршити и сир појести?“ — одговорио је окривљеник: „Сигурно, какви вјешти и стари јазавци“. (Садна судница глас: И двоноги). Сва се али горе по царским прописима речена порицања и врдања окривљеника не могу по § 460 уважити, јербо јесу посвема измишљена и нетемељита с обзиром на § 463. Исто је тако противаконито и нетемељито и петљање окривљеника да је свједок Мујага Ачић слаб у очима и да се јест само упознао у њега, јер он навозито њему није никад никакву јањећу кожицу продао.

Уваживши све прилике и тешке околности у свези са рђавим гласом и владањем дотичне особе и према свима топогледним палигримима кажњеног законика јест Ћико право

Ђиро Трубајић звани Куљић крив злочина од крађе по §§ 249, 251, и 254, тоћка ц. У поводу тога јест подигнута оптужница у свима погледима и обзирима темељита и оправдана.

Државно објесништво:
Глигорије Злојутро.

Док се читала оптужница, коју је сам главом саставио стари и искусни предсједник, у судници је владао дубок мир и тишина. Пао је само један једини повик. Предсједник суданије, саслушавши оптужницу са званичношћу која задивљује својом ледено-свечаном мирноћом, диже благо очи и стави питање на оптуженика:

— Но, јесте ви разумјели оптужницу и признајете ли у погледу оптужнице да сте криви злочина од крађе по §§ 249, 251, и 254, тоћка ц?

Оптуженик, који се за вријеме читава оптужнице немирно вртио на клупи, скочи и поче одговарати:

— Молим Бога и славног суда, све сам ја уразумио што пише. Лијепо се у оптужници пише да су сир покрали јазавци Бог и' убио. Оће јазавци богме. Јазавци су врло пројдрљиве звијери, господини суци, не знате ви то... И крадљиви су, крадљиви су често пута и од сами Цигана. Ми то сељанци, ако ћеш, боље познајемо и од највеће царске господе и судаца — заплеће и удешава оптуженик, замишљајући у себи да је пред правим судом.

Предсједник се мало смрачи у лицу и онда се јетко осмјехну:

— У оптужници не пише да су јазавци покрали сир, а ти, синко, мореш говорити шта оћеш и како оћеш. Теби као једном оптуженику јест дозвољено и дапаче извршено по закону свачим се бранити и отимати. Мореш и лагати и петљати до миље воље, али најбоље би било да признаш, јер ко признаје пола му се прашта. Сјети се добро да ће иза тебе доћи овамо свједоци који ће побити твоје бешједе, и ми ћемо теби као једном петљанцу и лажову теже судити. Признај, синко, и облакшај души својој сињи терет у погледу злочина од крађе по §§ 249, 251, и 254,

тоћка ц — рече предсједник меко, гледајући очински у оптуженика.

— Молим Бога и данашњу славну царску расправу, како да призnam кад нијесам крив! — викну оптуженик јаче и стаде млатати рукама, јер га и сувише охрабрише благе ријечи и умјерено држање предсједника суданије. Чист сам и прав сам кô од мајке рођен. Чистији сам и свјетлији сам и од оног жарког сунашца што нам свима сја и што ће нам свима заћи . . .

Оптуженик на једном сав погружен и потиштен ушути, и послије мале почивке јаукну као изван себе:

— Еј, Лука Ђулуме, душманине мој, кућа ти се међу кућама бијељела од шванскије позивница кô звијезда Даница међу звијездама, што ме биједиши на правди Бога!

Предсједник се сасвим смрачи у лицу и врло опттро рече оптуженику:

— У име закона одговарај суду! Овђе не помаже никакво јадиковање и проклињање.

— Не дај се, Џико, крабри се и отимај се! — осу се смијех са дна суднице.

— Мир! — викну предсједник и обрну се оптуженику: Реци истину, признај и облакшај души својој . . . Како си се увукô у мљекар? Или си се увукô кроз под или си обио врата?

— Молим Бога и честитог суда, што сам знао, то сам казô у истрази. Испрва сам морô признати, јер су ме жандари душмански тукли... Ја нити знам Ђулумова мљекара нити сам какав сир покрô. Мене Ђулум и царски оружници само бантују и биједе код овог славног суда, што им нијесам покоран и што им не чиним темена.

— А јање? — пита предсједник и не скида погледа са оптуженика. Да нијесу јазавци и јање укради и продали кожицу Мујаги Ачићу из Горњег Шехера? Знаш, у Босни смо, па би могло и то бити! — рече предсједник пакосно, а сва судница прсну у раскалашан смијех.

Оптуженик, стојећи под кишом смијеха и огледајући се збуњено око себе, на једном живо диже очи према предсједнику суда-

није, као да му је пала нека велика мисао на ум, и одрешито рече:

— Јазавци су сир покрали, а појео га је, како га ви зовете, главом Џико право Ђиро Трубајић звани Куљић са својом женом и седмеро дјеце...

— Но славном судишћу буде туде познато — прекиде оптуженика „државни“, злобно се церекајући — да јест Џико право Ђиро Трубајић звани Куљић појел сир, ама туде нами не буде јасно како проклети јазбаци јесу покрајили сир.

— Стани, пакосна и злурада душо, што си толико кидисо? — осорно се одсијече оптуженик према „државном“ и додаде у себи: „О, кад би смио овако према оном правом!“

— Но, Џико, повједите туде нами како буду проклети јазбаци покрајили сир и како будете ви појајили сир? — пита предсједник суданије, намјерно заносећи и сувише у језику, очигледно, да се мало подсмјехне „државном“.

Оптуженик се чврсто исправи и почеда казује:

— Молим Бога и славног данашњег суда, казаћу све како је било, казаћу цијелу истину, па ето вас и закона, а ево мене и ено Зенице... Ја сам један чојек ноћник („Државни“ злобно мрмља и нешто биљежи). Никад ми се не да рано лећи и заспати. Предраго ми је у ноћи, кад жена и дјеца полегну и кад огране мјесец, кренути у ноћно одање и шајџање. Слободан сам и по дану и по ноћи, јер ме село и околина поштива и воли кô очи у глави (бранитель нешто задовољно биљежи). Једне ноћи, некако пред попоћ, изишћи сам био у шајџање, и у шуми изнад куће овог истог Луке Ђулума иза једног грма опазим некакву гужву и гомилу: добро се распознаје, а све ми се чини да је живо и да се креће. Залупа ми срце у прсима кô никада. Уставим дисање, корачим на прстима мало близже, наднесем руку над очи и шта видим: три јазавца! Један се проклетник изврно на леђа са качицом на трбуху коју чврсто држи предњим ногама, а она га двојица гурају и вуку. Ја пођем лагано за њима, кријући се, да ме не

опазе и не осјете. Изгураше качицу и оног под качицом путељком на један заравањак. Онај се под качицом гицну, качица спаде, и он се обрну на ноге, а лисаста му се главица забјеласа у ноћи. Ја клисну' и попе' се на један рачваст грабић — јер јазавци, да опростите, лете за рђаво мјесто, међу краке — и викну им озгор, шалећи се: „Морете ли сами? Охете ли друга, крабра и сложна друживо?“ Све три се силно узнемирише и узвијерише уз грабић, не одмичући се никако од качице. Њушке им се забијељеше ко препрана вуна у ноћи. Појмиште се ко да ће насрнути на грабић. Мене обузе цијелом снагом дубока језа и смртно дрктање...

— Крабри се, Ћико! — викну неко, а по судници се опет разли пун и срдачан смијех слушалаца и чланова суда који су са живом пажњом пратили оптужениково казивање. Само се господин „државни“ не прекидно мрптио, показујући зловољно лице, док се је млади бранитељ задовољно смијешио осјећајући, како живахно и убедљиво казивање оптужениково утиче повољно на расположење чланова суданије.

— Мене обузе — настави оптуженик задихано, убрзано, у очигледном страховању да што не изостави што је срочио у глави, дајући у неким тренуцима својим говором и кретањем утисак као да стоји пред правим судом. Мене обузе ледена језа и смртно дрктање. Стеже ме у грлу, капа ми стаде на глави играти и перчин расти. Нешто ми се навуче на очи, и учини ми се да јазавци почеше гренести и пењати се уз грабић. Цвокоћући зубма, у смртном страху викну, колико ме грло доноси: »Натраг злотвори! Натраг ајдуци једни и отмичари туђе муке! У-а! У-а! У-а!« Преко обамрлог села и околине крупно одјекнуше моје бешједе у висовима, а неоклен од торова узвареше пси, док настаде силан лом и бјежање јазавче кроз шуму. Лом и бјежање преко страна и потока, лом и бјежање кроз провалије и суртулије — побјегоше! Врева се паса код торова смири и у шуми се све утиша ко да ништа није ни било. Само мјесец изнад свега на земљи високо и мирно свијетли, пун и

округо ко чалма Мујаге Ачића из Горњег Шехера, а ја на грабићу још једнако цвокоћем зубма, пиљећи у качицу на заравањку („Државни“ непшто сиљежи)... Кад сам дошо себи, сишо сам са грабића и напо сам на заравањку, поред ове, и ову другу качицу, обе пуне сира. Напо сам још и пуну врећу неомлађеније кукуруза, два вијенца сувије крушака и један подугачак радиш љешника, све сама јазавчија мива и јестиво... Све сам то однио, себи а по себи, својој кући и сиротињи, и једно два три мјесеца људски сам живио са својом старом и седмеро дјеце. Јако овамо мислим, гријек није од горске звијери штого ћ уграбити гладном и сувотном тежаку кмету, који се одрије, давајући агама, и који се није ни на пет Божића и Ускрса имочиме омрсити, откад је ушла Устроја и откад је преко Саве пренио своју мундуру онај устројски генерал што га господин преједник суданије очитава у закону... Ето, молим Бога и славног суда, каза' по истини све како је било, па судите по правди и закону: ето вас и царског закона, ево мене и ено Зенице, ако сам крив.

— Добро се и Ћико брани, ћаћа га његов ранио! — чу се један глас са дна суднице, пун радости и унутарњег задовољства.

— На моју душу, људи, ако овако знадне говорити и бранити се онамо на суду, оде Ћико врајлос!

— Ама из чега излазе овако мудре и смишљене бешједе, то је чудо једно!

— Лијепа ти је, Ћико, приповијест, нема вајде крити — вели, накосно се смијешећи и чешћући се иза ува, приватни оштећеник Лука Ђулум. Ама, синко, у ту ти приповијест неће нико паметан вјеровати, како ти је оно и реко напи поглавити господин вакмајстор Дане Кнежевић кад те је испитиво у селу на мјесту лица. Добро везеш, Ћико, добро, само да се не пометеш..

Оптуженик, потпуно свјестан о великому утиску што га је његова сјајно смишљена одбрана учинила и на суданију и на слушаоце, живо се обрну приватном оштећенику и пркосно му добаци у брк:

— Лакше мало, лакше, Лука Ђулуме! Сабери се, болан, суд је ово и тешка су ово царска господа. Није ово село, жалосна ти мајка, и не суди вође шоца Личанина Дане Ђнежевића него правда и царски палиграпи, ако почем нијеси знао.

Приватни општећеник Лука Ђулум се забуни, повуче се стидљиво у страну и уштути.

(Наставиће се).

Светозар Ђоровић, Мостар.

Комшије.

Синџа.

(Свршетак.)

Још су горе пролазили они момци, који су, случајно, почели шеврдати и као покушавали да преврну вјером дјевојкама. Синџа према такима није имала милости. Не обазирићи се ни на комшије ни на пролазнике, стала би им пред дућан, на сред чаршије, и почела пеовати из свега гласа, да се могло чути у другу махалу. Није додуше, спомињала име дјевојачко, нити је напомињала рапшта грди, али је сваки момак то лако разумијевао. И ни један јој није могао одолити. Бојећи се бруке пред свијетом, — а свијет се окупљао око Синџе као на чудо какво, — морао је тражити начина, да јој, у први мах, умакне са очију, а кашње, шаљући јој поклон, да је умири и утиша. Наравно, морао се опет и дјевојци повратити. И зато је, Синџа изгледала као једно страшило превртљивим момцима и зато су, обично, све дјевојке старале се, да задобију њезину наклоност.

Нико није био задовољнији ни веселији од Синџе, кад би јој случајно успјело да све углади и да састави оне, који се милују. Док би јој радосна дјевојка, руменећи и обрајући очи, љубила руке и захваљивала, она се још као отимала, љутила се и ружила, пријетила, корила. Али чим би се затворила у собу своју и остала сама, почела би одмах да се смјешка и од радости, да се хрсти пред иконом. Она друкчије није знала ни излијевати своје радости него крстећи се. Каткада би упалила и кандило, па сједне на своју

малу шилтицу, наслони се на јастук и одмаре се. И као домишља се: шта ли ће казати једно другоме момак и дјевојка, кад се састану? О чему ће почети?... Хоће ли њу икако споменути, хоће ли им пасти на памет? Ех, да је тако и она имала некога, па да му се изјада, па да јој доведе момче на врата! Ех, да је имала!... Зар би сад овако самовала и потуцала се по туђим кућама?... Зар би је овако гледали и подругивали јој се?... Зар...

И тад је нешто стисне у прсима, стегне је, дави. И она није могла одољети самој себи, него је брзо трчала на улицу, силом тражила некога да јој се јави и наруга, само да се може поинадити, изговорити, осветити.

Једнога дана, пред јесен, умрије у комшијуку удовица покојног Марка кундуриће, Симана. Побољевала жена пуне двије године дана, копнила и вехнула, док је, најпошље, не нађоше мртву, у кућици једној, у малој мемљивој собици, у буџаку. Сирота, остављена, никога имала није, осим једног синчића, Раду, дијете од седам година, које сад остале онако само, „на божјем аманету“, готово на улици. И чим се пронио глас о смрти њезиној, одмах се, по обичају, састаноше и све комшије и чаршинлије неке, да се договоре и побрину за укоп њезин, за сахрану. Дошао и стари Ахметага, и мргодни, натмурени Хаџи Ибрахим, и крмељави Османага, и мајстор Глиго, терзија и Иван Луцијин и Мула Јусуф из Доње Махале. Сви стоје око покојнице, око нагорјелог ћебета којим је покривена, гледају је мирно и гладе браде и брове.

Мајстор Глиго води прву ријеч:

— Кад смо је сви у болести хранили и слали јој јело из својих кућа, — вели, — треба лијепо и да је опремимо... Комшије смо... ред је...

— Тако је, — одобравају сви полугласно.
— Ред је...

— Па, бива, да јој и спровод буде лијеп и, што се рекне, пристојан.

— Нека буде.

— Да зовнемо два попа?

— Зовни.

— И да звоне два звона?

— Нека звоне.

Старом Ахметаги као да додија толико набрајање, па се окрену малом Ради, који је, упрљан и уплакан, у танкој, подераној кошуљици и гађама без једне ногавице, стајао крај једног прозора, и зачуђено бленуо у све њих.

— А шта ћемо с тобом, Раде? — запита меко. — Шта би ти?

Компије се брзо окренуше и застадоме мало.

— Зовите ви тамо два попа, — осмјехну се Ахметага благо и поглади браду, — а ја ћу овог мог попа одвести себи... И тако ми често долази у авлију...

Па узе дијете за руку и изађе из собе. И не осврну се више ни на кога.

— Ето ти налога, — рече Синџи, уводећи дијете у кућу и предајући јој га. — Подай му да једе... И нађи му мјеста у твојој соби... Неће, зар, дите сад ноћивати на скаку.

— А што ће ми дијете, Бог га убио дабили убио, — окоси се Синџи жестоко, тек да нешто каже, па наднесе руку изнад очију и боље загледа малога. — Што ће ми оно? Сваки сијасет треба да Синџу звекне по глави. О, мајко Богородице!... О, мајко пречиста!...

И, једнако говорећи и проклињући, бржебоље нађе хљеба и сира, нађе јопи некаквих оста атака од ручка Ахметагина и све понесе пред Раду.

— Ето ти, па једи! — окреса пружајући му. — Наједи се, гладнове један и циганине... Ех, покојница, покојница, Бог јој душу простио!... Ех... Оставила те, а никоме не препоручила... Ех... Једи, једи губо! Наједи се!... Макар био и кењац, немој се стидити... Не стиди се!... Једи!...

Није се одмакла од њега, док није све појео. Виче, грди, а једнако га нуди и бира му све љепше и љепше залога је. Затим, видећи да су му подеране хаљине, опет се као разбијеси и опет поче псовати. Какво ми је то дијете, које иде у подераним хаљинама! И какав ми је то народ, који гледа како иде једно дијете у подераним хаљинама, а нико неће да при-

ступи, па да закрпи... Ех, данашњи земан!... Ех!... Па, проклињући и стењући, сама нађе иглу и конац и сама поче крпiti. И, за чудо, нити јој је падало на памет да тркне мало у махалу, нити би сад лако отишла и кад би је неко позвао. Забавила се радећи око малога, па заборавила па све друго.

Од тога дана Синџа се привезала уз Раду. Готово вазда с њиме, Гунђа, ружи га, збори и виче, али вазда око њега. Намјестила му и душек и јорган и начинила као креветац мали, у крају собе; скројила му и памуклију и узела нов појас. Пребацује му како јој дошао на главу као напаст, казна божја, а једнако кроји и купује. Још стане, па га гледа у новим хаљинама, гледа га а врти главом и ружи. Кад је пољуби у руку и почне поскакивати уза њу од весеља, отима се и гура га. А одмах затим окреће се, тражи по цепу који гроши и даје му да узме шећера, колача, воћа.

Због малога љутила се често и на Ахметагу. Кад се окуче компијска дјеца у агинију авлији и кад се Раде, по обичају, умијеша међу њих, Ахметага му обично, давао играчака, новаца. Навикао дијете на то, па му се оно највише и радовало и вазда трчало њему. Ако је у авлији, врза се око њега и сакрива му се под ћурак, ако долази из чаршије трчи му у сусрет и ускакује му уз бедру. А Синџа да се искида, да се изједе од љутине.

— Какав је тебе, ага, бијес спопо, па овог ћавола митиш, — креше, а све јој се пјена хвата око уста од жестине. — И онако је чапкунаст, а ти ћеш га покварит' па ће постат' разбојник и свршиће на вјешалима...

— Нека, нека, Синџа! Ваљаће то дите, — одговори Ахметага и, смјешкајући се, миљује малога. — Познајем ја... Ваљаће...

— Објешењак је!

— Не бој се!

А чим би се ага удаљио, одмах је звала Раду и сама му давала нове поклоне, старајући се, да буду љепши од агиних. Криво јој било кад је дијете више уз Ахметагу него уза њу. Читава вијека нико је волио

није, нико јој није био одан, па барем ово дијете да може освојити, да се привије уза њу. Макар било и туђе, макар и чанкунасто, тек да је уза њу. А сад се и навикла на њега, и необично би јој било, кад би јој га неко премамио. Није вишесама у соби, има мушку главу уза се, као домаћина некога, па макар и мали био. Сад се и не стара само за себе него и за њега, па јој лакше живити. И све као да је нешто пуније, свјетлије око ње. Кад он сједне у вече на њезину шилтицу, прекрсти ноге као какав старкеља и, уморан од игре, набусито зетражи вечеру, мило јој. Гунђа, додуше, виче и као опире се, али ако Раде још набуситије дрекне, одмах хита да послуша. „Зна се да је мушко, чим онако бречи“ мисли она. И нека бречи, он је као у својој кући! Мушко је, па му суђено да сједи и да заповиједа. И доносећи вечеру, она се измицала на леђа и, готово, дворила га. Драго јој да двори, а да ипак не изгледа слична робињи каквој, као за живота братовљева, него овако, као мајка, као бака стара. Једва једном и то у животу дочекала!... Једва!.. И она је, са стрепњом неком, пазила: хоће ли мали појести све што је зготвљено, хоће ли бити задовољан, или ће, Боже сачуваш, одбацити све и остати гладан?..

На Никољдан је падала Синцина Крсна Слава, коју ни Синца, ни отац јој, ни брат, поред грдних пријекора читава комшију, никада славили нијесу. Она би само упалила кандило тога дана, окрдила кућу тамјаном, пошкрапила водицом и ишла у цркву да припади свијећу. Ништа вишесама. И мали Раде чудом се зачудио томе. Видјело дијете како други славе, како кухају панахију, примају честитаре и пале свијеће у кућама, пред иконама светитељским. Видјело дијете, па одмах зажелило да буде као и други, да се и у његовој соби упали крсна свијећа.

— Хајде, купи ми свијећу! — рече Синци озбиљно, некако заповједнички, и баци јој гропш што му га јуче дала. Хајде!..

— Што ће свијећа? — поче се бранити Синца и мрштити се. — Ће би ја палила свијећу, будало?.. Рапита ће мени?

— Купи! — подвикну он јаче.

— Нећу!...

— Ахметага ми све купи кад иштем, а ти нећеш...

И било је доста. Проклињући и грдећи и њега и Ахметагу, Синца се сагре, узе гропш па, немајући када ни нанула да обуче, босонога оде у чаршију. И, за неколико минута, врати се, бијесно грдећи и псујући некога, и, уједно, носећи малу, кратку воштаницу у руци.

— Тако, — рече Раде задовољно, домаћински, па узе воштаницу, и нагло се попе на столицу, пред икону, и ту је уочрсти. Затим, присјећајући се шта су радили други, — које је гледао кад су прислуживали свијеће, — опет сиђе са столице и поче метанисати, крстити се. Поче пјевати и тропар некакв, који му први ня ум нао, а ситни, јасни, звонки глас трепери му и разлива се по соби, одјекује. Пјевајући упали свијећу и, са необичним задовољством, поче гледати како гори. А Синца занијемила. Гледа шта ради дијете, гледа и чуди се, чуди... Готово не вјерује, да је ово њезина соба, ни да је данас Слава њезина... Та, ево јој сад све као и у других, ево и домаћина, а досад... досад вазда била мимо друге... Сад ни она не заостаје, сад је равна свима. Бог се, ево, смиљовао и на њу, сироту, погледаје и на њезину кућу и послao анђела да у њој пропјева... Бог...

— Синца!... Сретно ти крсно име данас и вавијек! — подвикну, у тај мах, мајстор Глиго и бакал Радован и, ушавши у собу, почеше дрмусати за руку Синџу, која као да се још никако није могла прибрati и доћи себи. — Сретно!...

— Фала, — одговори Раде мјесто нијеме Синце, па се испрси пред њима и дочека их. — Фала!..

— Ето... сврнусмо мало, — отегну мајстор Глиго играјући се се сахатним ланцием, којим се данас, о празнику, оправио, — е нам рекоше, да си узела свијећу и да славиш.. И јевала ти кад славиш!...

— А ево сад и малог домаћина, да га слави, — додаде Радован кроза смијех.

— Кршан домаћин!

И обојица привукопе Раду себи и почеше га миловати, мазити...

— Шта ви?... Шта ви?... Што милујете тог ценабета?... поче муцати Синџа, која се једва почела освјешћивати. — Шта ви?... Њега?... Видите ли, шта је данас урадио?... Видите ли? — И показа на свијећу. — Чапкун један!... Он... он... све ово... све!...

Па поново замуца, смете се, збуни. Чудним једним погледом премјери и гости и малога и свијећу, па, склопивши руке, као поплатена, брзо, нагло, истрча из собе...

Мил. М. Вукићевић.

Како је живео српски народ у Босни за време распадања Душанова царства?^{*)}

Док је за живота Душанова вођена борба између Србије и Угарске и док је снажна Србија била опасна за Угарску у Подуњављу и Посављу, угарски краљеви помагали су босанскога бана, као свога савезника, противу цара Душана и против Млетачке Републике, подстичући га више пута на борбу против Србије. Тако је било и за првих година владе бана Твртка, који је дошао на престо после смрти свога стрица Стевана Котроманића (око 1353. године).

Како је бан Твртко био још млад при ступању на престо (14 година), земљом је управљала његова мајка Јелена, разуме се, признајући над собом врховну власт угарску. Али кад је Душан умро и кад се угарско-млетачки рат свршио корисно за Угарску, угарски краљ промени своје понашање према Босни и босанском бану. Тако већ 1357. године он је, према уговору, од Босне место савезнице начинио поданицу. Бан Твртко није више био као владалац у Босни, већ као угарски управник, који је морао извршивати све оног, што му је наређивао угарски краљ. Осим тога морао је дати краљу угарскоме део Хума, који је освојио од српске царевине; морао је краљу бити веран и помагати га војском у сваком рату, кад га краљ позове; морао је обећати, да ће гонити богомиле; а да

^{*)} Један одломак из „Историје Српскога Народа у слици и речи“ од Миленка М. Вукићевића, на коју се прикупља претплата. Види књижевни оглас.

ће све ово, што је уговорено (по уговору од 17. јула 1357. год.) тачно испуњавати, морао је сам или његов брат Вук увек бити на двору угарскога краља. Оваквим уговором и овим тешким обавезама наметнутим бану угарски краљ могао је увек изазвати нереде у Босни подстичући једнога брата против другога, само ако бан босански не би хтео радити оно, што му је заповедао угарски краљ.

На овај начин била је Босна понижена, а босански бан не само потчињен угарском краљу него му је владалачка власт била скучена у сваком погледу. Угарски краљ не беше задовољан ни с оваквим униженим положајем босанскога владаоца. Њему се све чинило да Босна још није потпуно сломљена, већ је хтео од Босне створити угарску област. С тога је почeo изазивати нереде у Босни и подбадати босанске великаше против бана тако, да је ускоро планула буна против Твртка у оним крајевима, који су били на граници Угарске. С тога се распали међусобна војна, у којој је владалачка власт све више опадала, а земља и народ све више страдали. За време овога међусобног рата богомили су се све више снажили у Босни, али ни богомили ни властела, која се борила против владалачке власти нису мислили да се потчине власти угарског краља нити да замене слабу власт босанскога бана снажном и крутом влашћу угарскога краља. Великаши су желели, да постану самостални господари у својим областима а богомили да што више рашире своју веру и да се отму од државне власти и ослободе гоњења.

За време ових метежа у Босни одметнула су се од бана властела у Западним странама (жупе Гламоч, Лијевно и Дувно) те су нереди све више хватали маха а владалачка власт све више опадала. Богомили су се били оснажили и поплавили готово целу земљу. Папа извешћен о ширењу богомилетва у Босни мислио је, да то долази отуда, што бан и поред дате обавезе, да ће гонити богомиле, не чини то. С тога позове угарскога краља да устане против богомила и бана. Краљ, као заштитник и бранилац католицизма, прими позив, скупи војску и продре у Босну с две стране. Једну је војску повео сам, и допро долином Врбаса до Соко-града на Пливи а друга војска кроз Босанску Посавину допрла је до града Сребрника (на горњем току реке Брчке) у Усори. Али ни једна ни друга није постигла никаквих успеха, већ су обе одбијене (1363.) храброшћу Твртковом и његових верних војвода.

Ова победа над угарском војском подигла је бану Твртку углед, јер се тиме показао, да је прави бранилац народа свога и земље своје. За то се бан Твртко већ 1364. год. називао: пресветли и моћни господин Твртко божјом милошћу бан целе Босне. Али ни угарском краљу ни католицима није ишло у рачун да се Босна оснажи и да се у њој утврди власт Тврткова, који је као млад, храбар и даровит, гледао да се како

тако отме од угарскога утицаја. Исто тако ни босанским великашима није ишло у рачун да се оснажи владаљачка власт у рукама храброга и подузетнога бана. С тога оно, што није могла постићи угарска војска на бојном пољу, постигла је угарска политика разним ровењем и сплеткама. Великаши, који нису могли подносити јаку владаљачку власт, не само што су подигли у почетку 1366. год. буну противу Твртка него су га збацили с престола и прогнали заједно с матером Јеленом из земље а за бана прогласили Тврткова брата Вука. Твртко у невољи морао је погнути главу и обратити се за помоћ самом угарском краљу, коме су баш ишли у рачун ови нереди у Босни, те се помоћу угарском вратио у Босну, сузбио Вука и заузео понова престо. С тога се већ 29. марта 1366. године називао: Твртко, Божјом и господара нашега краља Лajoша милошћу бан Босне, али не целе. Међутим устанак још не беше савладац, јер је Твртко гонио устанике и 1367. год. и ишао у потеру за братом Вуком, који је утекао у Дубровник. Дошаоши с војском до Дубровника, Дубровчани га позову с пратњом у град и врло лепо приме при крају маја 1367. год., али му ипак хтели издати брата Вука. Доцније Вук отиде из Дубровника у Угарску тражећи помоћи од угарскога краља и од Папе противу брата и своје отаџбине, покушавајући да се туђинском помоћу докопа босанскога престола. У својим писмима и молбама, које је писао папи, као год оно Вука против Стевана, клеветао је свога брата, како је кривоверац, како и већина пређашњих владалаца босанских, истичући себе као јединог оданог присталицу католичке вере и противника кривовераца. У исто време изјављивао је папи како мрзи кривоверце и како би их радо уништио, кад би то до њега стајало. Папа се запаста заузимао и молио угарскога краља, да помогне Вуку „млађем бану Босне“, да склони Твртка да се остави заблуда и да поврати млађем брату земље и чињања, која му је отео.

И ако је угарском краљу годио овај раздор између браће, јер је тиме лакше могао држати у потчињеном стању бана Твртка, ипак се није одазвао папиним жељама с тога, што је у то време био заплете у борбу с Бугарима, по смрти цара Александра освојио Видин и основао видински банат. Вук је после тога тумарао по свету, а 1370. год. већ се беше измирио с братом и живео с њим у миру.

Како се Твртко прогласио за краља.

Из целокупне борбе, коју је Твртко водио од како је ступио на босански престо, види се, да је био ваљан младић и храбар човек, а његова мајка књегиња Јелена, паметна женска глава. Они су умели око себе прикупити добре и паметне саветнике; умели су угушити разноврсне буне и сузбити многобројне нереде, који су настали по смрти бана Стевана Котроманића; умели су одбити и моћног угарског краља Луја I., који је

свакојако гледао да што јаче скучи власт Тврткову у Босни.

После смрти цара Уроша и погибије на Марици Србија је све више срњала у пропаст. Турци су оевојили јужни део српске царевине а северни је тонуо у међусобном раздору појединих великаша. Како никога није било од непосредних потомака лозе Немањића, то је Твртко као унук Драгутинове кћери Јелисавете мислио да има права на наследство Немањићскога престола. С тога је мислио да ће сада, кад је изумрла Немањина династија, моћи остварити Душанову намеру од 1350. год. и везати Босну и Србију као корените српске земље у једну државу и отворити јој излаз на Јадранско Приморје. С тога је после измирења с братом Вуком свеколику радњу обратио на то, да ту велику мисао оствари на корист државе и народа.

Како је у то време умро пољски краљ Казимир ујак Луја I., то се овај заплете у пољске послове око наслеђа пољске круне (1370.). Ускоро потом заплете се у рат с Млетачком републиком а затим и у послове око наслеђа неапољске краљевине жељећи да својим трима кћерима обезбеди наслеђе престола угарског, пољског и неапољског.

Заплете овако у Европи све је мање обраћао пажњу Балканском Полуострву. Шта више изгледа, да је тежња Тврткова да замени династију Немањину и споји Србију и Босну у једну државу, била по вољи угарског краљу. С тога је Твртко младићким жаром радио да мисао о спајању Србије и Босне изведе и тиме у неколико надокнади српском народу оно, што су били упропастили раздори у царевини после 1366. године. Радећи у слози с кнезом Лазаром, он је од Николе Алтомановића добио Хумску земљу (1374. г.) а од Балшића отео је Требињску област тако, да се његова држава простарала од Сјенице и Дрине до Котора и Никшића (стари Оногон). Освојивши један део српске царевине и оснаживши своју државу, Твртко је мислио, да као потомак Немањићске династије по женској линији има право да обнови српску краљевину и Немањићски престо. С тога се 1377. године у Милешеви, на гробу св. Саве крунише краљевском круном и прогласи се за краља Србије, Босне и Приморја, и од тога се времена потписиваше: Стефан Твртко по милости Господа Бога Краљ Србљем Босни и Приморју. Своје право на престо српских краљева и царева. Твртко је нарочито истицао у својим краљевским писмима. Тако у једном писму од 10. априла 1378. г. вели:

„Бог ми даде да се крунишем двогубом круном и да владам обема државама и то у почетку у богодаваној ми земљи Босни а по томе ми даде Бог да наследим престо мојих прародитеља, господе српске, на коме су они царовали, док су били у земаљском царству. А кад се преселише у небеско царство видевши ја, како њихове земље остале су без пастира својега, а жељећи да утврдим престо мојих прароди-

теља, одох у српску земљу и тамо венчан бих дарованом ми круном на краљевство прародитеља мојих и назвах се у име Исуса Христа благоверни и Богом постављени Стефан, краљ Србима, Босни, Поморју и западним странама. И тако почех, у име Бога, краљевати и управљати престолом српске земље жељећи да подигнем оно што је пало и да сазидам оно, што се разрушило.

Прогласом краљевине Босна је постала независна држава а Твртка као српскога краља, признали су: Дубровачка и Млетачка Република. По прогласу краљевине Твртко је развио живу радњу у два правца. С једне стране постарао се да својој држави даде добро уређење и да добро утврди своју власт; а с друге да што више рашери границе својој краљевини, радићи истовремено и у једном и у другом правцу.

У погледу ширења граница Твртку су добро дошли нереди и међусобни ратови, који су настали у Угарској после смрти Луја I. (11. септембра 1382. г.) С тога је гледао да прошири границе своје државе Јадранском мору и реци Драви, како би проширио своју власт у свима земљама на северо-западу, где живи српско хрватски народ, а држави својој отворио путе Јадранском мору. Зато, чим је дозишао за промену престола у Угарској, пошаље своје посланике неким далматинским градовима и неким хрватским великашима позивајући их, да збаце угарску власт и да се оцепе од угарске круне. Уз то да би доспео до мора и да би створио бродове за трговину и за борбу, он према Котору, на уласку у дивни Которски залив, сагради тврђаву и подигне нов град, који назове Свети Стеван (а који се доцније прозва Нови или Ерцег-Нови) Створивши ослонач на мору, хтео је да сузбије дубровачку трговину и да завлада Котором. За тај посао почeo је градити бродове и спремати се за одлучну борбу. Међутим унутрашњи раздори у Угарској при нудили угарску краљицу Јелисавету, те своме стричевију Твртку, да би га задобила за се у својој борби с великима, уступи град Котор (1385. године). Од овога времена Твртко се трудио из све снаге да оствари намере своје, да подвласти Далмацију и Хрватску и да изнесе границе своје државе на Јадранско море. У току петогодишњег напорног рада и борбе он је придобијао у оним приморским крајевима народ и његове прваке, затим војском освајао град по град, док најзад није завладао целим приморјем с јужне стране Велебитечких Гора освојивши многе градове и па суву и поред мора (Книн Острвицу, Клис, Омиш, Сплет, Трогир и Шибеник) као и нека острва на мору (Брач, Хвар и Корчулу) па се прогласи и за краља Хрватске и Далмације, те се од 1390. године називао: краљем Србије, Босне, Далмације, Хрватске и Приморја.

За време овога Твртковог напредовања десила се судбоносна Косовска битка, која је имала великих последица не само за Лазареву државу већ и за краља

Твртку, јер победом на Косову Турцима беше отворне пут у Босну. Па ипак је Твртко успесима на Јадранском Приморју унеколико надокнадио оно, што је изгубио смрћу свога савезника кнеза Лазара...

Књижевна кроника.

Иван Козарац као пјесник.*)

Сушица је велика непријатељица наше литературе. Док се читава чета пискарала тови и сретно просперира, а да их ни материјална сушица не ће да одбије од пера — дотле обе убијају и уништавају добре таленте у најљепшој доби. Тако се догодило и са Иваном Козарцем. Он није ни издалека дао оно, што желе приказати његови посмртни критичари, али је свакако обећавао, а то може бити доста да се жали његова прерана смрт — али није доста, да се оправда оно сиперболично писање о његовим радњама.

Немам при руци критика о њему, па не могу цитирати све нетачности у њима, те се морам ограничiti само на хиперболично узвеличавање његова „романа“ „Ђука Беговић“ и нетачни предговор његовим пјесмама.

* * *

Главнајенетачност у оцјенама Козарчева „романа“ та, што га називаје романом. И лајици виде да ту нема ни аргумента ни акције, коју тражи модерни роман. Ту је нанизана галерија слика Славонаца и славонског пејсажа, којима не фали љепоте и занимљивости, али се свако десетак страница повраћамо на исто, те се тиме квари и онај ефекат, што би иначе получило приповиједање да је аутор оно стотињак страница збио у десетак и дао нам добру новелу.

Госп. Пармачевић назвао је у „Звону“ (не сјећам се у којем броју) овај роман „регионалним романом“. Премда ова дефиниција изражава ауторову накану код писања дјела, ипак није посве тачна и доста ујверљива. Карактеристике и обичаји једнога предјела могу се приказати у много умјетничких формама, па да један роман буде и регионалан мора грије свега бити роман.

Роман, али не онакав, како га замисљају већина наших романсијера: — наиме умјетношћу дилетаната, која нема друге сврхе и циља до забављати једну становиту врсту читатеља, прекратити досадне часове очекивања једној парфемираној госпођи испруженој на

*) Иван Козарац: Пјесме. — Наклада огласно-дописног уреда Оскар Таршаглиа — Милан Марјановић — Сиљеш, 1911.

дивану у соби посјета — једном ријечи — занимати сву силу интелектуалаца без интелектуалности. За то може бити донекле прикладан театар, али роман не би смio да буде. Барем не онај роман, који има претензија да буде умјетничко дјело.

Један талијански романијер у разговору са публицистом Ојети изразио се о роману: „Данас, када је епоса нестало, мора га замјенити роман. Он у себи укључује све литературне форме: драму, епос, лирику и сатиру. Има драмског у дијалогу и репрезентацији, те ова страна мора бити жива, евидентна, снимљена директно с реалности; има епскога у јаким и узвишеним линијама, у финалу саставка, у лепоти стила — а могло би, и то стално, у будуће завладати језгром саставка —; има лирских и сатиричних момената у опису и пртању природе и људи“.

Тога у „Ђуки Беговићу“ нема; дакле о успјелом роману ни говора. Ту је аутор једино успио савршено приказати карактер Ђуке, те да није ишао за тим, да нам предочи што више слика из Славоније — које нас занимају само у првих двадесетак страница, јер даље настаје репетиција за репетицијом — могло се говорити о успјелој новели. А поради тога ни о њој.

* * *

Као што је Козарац пропао у роману, дочекала га је иста судбина и у пјесми. Недавно је неколицина његових штovатеља скupila понајбоље његове пјесме у уску збирку од тридесетдевет страница с предговором из пера г. В. Черине. Наравно и тај је писан у суперлативу суперлатива. Када читатељ отвори мали свејчић најприје прочита предговор па онда пјесме — и остане разочаран. У предговору се говори о Козарцу тако, да би се и он насмијао, да устане из гроба и прочита што његови штovатељи о њему пишу. Он је био свјестан свога дара, али — у колико га барем ја познавах — није био мегаломан, па није прејењивао својих способности. Он је био добар таленат и да је поживио сигурно би дао много више... Али није могао заповиједати судбини, и није се развио даље од обичног медиокритета. То ускраћење судбине можемо у велике жалити, али није дољан разлог, да поради тога гледамо у њему оно — чега нема.

Нордау вели, да је највећа мана критике суперлатив. Та је данас завладала њемачком критиком, а увијежила се и у нашу. Једно дјело или је најбоље или је најгоре — средњега нема. Као да један умјетник ако је „добар“, мора бити „најбољи“, а ако је „слаб“ мора бити „најгори“. То је оно апсурдано схваћање већег дијела наше критике из Хрватске, која мјесто да користи развоју литературе — шкоди. Наши се критичари, када нијесу запослени у анатомским собама, клањају божанствима. Никада да би запшли у мирни и уредни кемијски лабораториј, те молекуларно разлучивали мозгове литерата и умјет-

ника. Анатомски нож и тамјан — анализе нема.. У томе су кудикамо даље над њима наши критичари из Србије. Овамо се изричу судови — а окамо се конкретно упознавају дјела и писци. Овамо странчарство, симпатија и антипација — тамо објективност. Овамо су пуни фраза — тамо филозофских идеја о умјетности, повјесне културе, естетског укуса, општотумне анализе и синтетичне снаге. Овамо су лажни — тамо искрени.

Г. Черина у предговору вели, да је Козарац као еротичар „куд и камо боли од гг. М. Николића и Домјанића“. Тој фрази не треба протудоказа, јер сваки интелигент пошто прочита ове пјесме видјеће, да и најбоља Козарчева није досегла ни больу Домјанићеву. А то исто мислим и у присподоби са Миховилом Николићем (мислим да г. Ч. не алузира на Мирка!).

Мало даље читамо опет овај смијешни суперлатив: „Пјесме „Сагара дан“, „Из давних дана“, „Да се повеземо“, „Дођи драга“, „Вечер је“, „Милово сам“ спадају међу најљепше, најсуптилније, јер најнародскије, најхрватскије (курзив је наш да упозоримо г. Черину, да „народно“ и „хрватско“ нема суперлатива!) што их до сада даде наша модерна љубавна лирика“. Шта вам се чини! Не изгледа ли вам то пар редака превљарска реклама на четвртој страници књижевног дневника.

Између тих цитираних пјесама ми ћемо узети најбољу за примјер: „Милово сам“

Милово сам гараве и плаве
Доста цура за живота свога
Ал' што тебе — то ниједну тако,
Цуро драга из сокака мога.

Тарабо сам рад тебе прескако,
По баштенех скривао се кута
И кад јасмин и кад дине мire
И кад лишће и вене и жути...

К теби цуро шуљо сам се драга
Кроза страже оца ти и маје
Крухом пито лајава гарова
Док ти вреле крадох пољубљаје...

Чак и данас ја ти дршћем, чезнем
Вазда жељан загрљаја твога.
Прегорјет те не знам и не могу.
Цуро драга из сокака мога.

Како видите овдје нема ништа „најхрватскијега“ и „најнародскијега“ ради чега би ова пјесма спадала међу „најљепше“ и т. д. „нашне модерне љубавне лирике“. Госп. би Черина морао пролистати збирке наших еротичара, или барем антологије Милаковића и Поповића, па ће увидјети и сам да су такве тврђе велике омашке. А таквих у том предговору има доста!

* * *

Иван Козарац, познат код приповједач особито по композицијама социјалне теме — која обухвата

скоро читав његов новелистички рад —, остало је кћјесник непознат. Ма да је често пјевao ту и тамо по нашим реџијама и часописима, није свратио на се позорности. Ограничена форма поезије стезала је његову машту, те се у пјесми изражавао нејасно, тврдо и сломљено. Можда је и сам опазио да та форма није за њу, па је није марљивије ни култивисао — иначе би, сигурни смо, барем у пјесмама најкаснијега датума дао савршенију форму него што је ова на пример из предзадње китице:

Оти море, моје море
Одвик света прва сило
На све љепше падаш гране (!!)
Фино си се окитио

А често, шта више врло често, и у најправилнијим пјесмама поткраду му се поједине ријечи, што дискордирају хармонију цјелине:

А можда такве он је судбине
Па не позна нити — материне...

или нетачно умовање:

— — — —
И сиве, мокре, бескрајне магле
— — — —
Кћ да су то нити млачиње и нагле.

или неправилан слог:

— — — —
Дођи долу — смиона корака
Једанпут се на том свету живи!

Где тога нема, ту имате сву силу неправилности у нагласку.

Надаље Козарац је желио увести много локализма и провинцијализма у своју пјесму, али сви и свудје не успијевају. Више пута пише рђаву ријеч: као н. пр. поради риме са „гроздови“ пише „ћошкови“ ма да би правилније било „углови“. А лоших ријечи попут „баштених“, „плазају“, „племенак“, „диши“ (у презенту) има много.

Код тих стилистичних и формалних погрешака морамо жалити, што је Козарац неким јаким и оригиналним мислима дао пјесничку форму, јер губе силно од своје снаге и ефекта. Он је био прави приповједач и кудгд се окренуо изван граница новеле није успио. Овај тако звани роман и ове његове пјесме нису ни сјена сјене његове новелистике.

Имамо ту у пјесмама слика, које би дјеловале — да су у доличној форми донесене — као Braungwinnове слике из рудокопа и ковачница. Такова је на пример: „У градско вече“:

И све црни отуд ничу реди
У мрмору, уморени, блиеди.
Иду — гладни домовима шутње
Горком круху и сиу горче слутње...

Какав је Козарац у новели, такав је и у пјесми. Буни се на потлачене и биједне, а обара на бахату надувеност моћника, буржоа и клерикала. Ту и тамо,

кад на час заборави на трухлеж и блато друштва, подаје се уз циктaj егеда или пастирских пјесама љубави, весељу и шали

— — — — адрапче, амо
Као и јучер с егедом својом,
И гуди пјесму помаме луде.
Дрмји и треси свом душом мојом.
(„Циганину“)

* * *

Достатне су ове цитације да ујеримо и највеће поштоватеље пок. Козарца, да он није био пјесник. Анализа скруполознија била би сувишни терет простору листа. Као новелиста заслужио је видљиво место у повјести наше литературе, а као пјесник и романописац изгубиће се нетрагом у мору наше међиокритетске продукције.

Јаша Гргашевић — Загреб.

Бановић Секул избавља Сибињанин Јанка. —

(Наставак.)

Куд год иде Бановић Секуле,
Он удари на Шарган-чаршију;
Младо момче па је посилило,
Па дорату дизгин прикупнио,
Удари га сјајном бакрачлијом.
Колико се дорат засилио,
Дигб главу према господару,
Преко њега пјене пребацује,
На јатове као голубове.
По три копља у небеса скаче,
По четири стере по ледини;
Из калдрме избија камење.
Све гледају из чаршије Турци,
Међу собом они бесједили:
„Боже мили, на свему ти хвала,
Добра коња, још бољег јунака.
Кака га је земља подгојила?
Од чијег је града и паланке?
Како ли се по имену виче?
Кака ли је соја и племена?“
Па питају Бановић Секула:
„Би ли продб дебела дорина?
Ишти блага, колико ти драго!“
Дају њему пуну чизму блага,
Дају њему и три чизме блага.
Док им Секул са дората викну:
„Ајт' отале Чаршинлије-Турци.
Док је моја на рамену глава,
Ја за благо не дајем дората!“
У то доба пред механу дође,

И опази камено корито.
 Како дорат до корита дође,
 Одмах писену као змија љута,
 Јер се нада господару своме,
 Господару од Сибиња Јанку;
 Јер се јесте дорат научно,
 Да га поји жеженом ракијом.
 Ту је Секул одја'о дората,
 Док издеће крчмарница Мара.
 Њојзи Секул божју помоћ викну,
 А Мара му здравље прихватила:
 „Божји да си Бановић Секуле!“
 А бесједи Бановић Секуле:
 „А, Бога ти, крчмарице Маро!
 Од куд знаћеш Бановић Секула,
 Кад га нигда видјела нијеси?“
 А Мара му ријеч бесједила:
 „А, ћетићу, Баловић Секуле,
 Не познајем тебе по знавању,
 Нег' познајем тебе по чувењу.
 Знам ти дајка од Сибиња Јанка,
 Знам, Секуле, није давно било,
 Кад завојши царе Татарине,
 Кад завојши на Српске Котаре.
 Па пороби све Котаре редом
 И Сибиња града половину.
 Три пут иде твој даица мио,
 Те избавља робље од Котара.
 Кад четвртом ето оде Јанко,
 Остаде му двоје робињади,
 Остаде му Цмиљанић Илија
 И Илина сестра Анђелија —
 И Јанко се Богу заклињао,
 Да ће двоје дјепе избавити,
 Ја ће своју изгубити главу.
 Оде Јанко до Татар-буџака.
 Тако стаде три године дана:
 Нигде Јанка, ни од Јанка гласа.
 Једно јутро бијах подранила,
 Док ево ти Јанкова дорина,
 Па он приђе камену кориту,
 Па он писену као змија љута,
 А ја пођох хватати дорина.
 Не даде се мени ухватити,
 Већ удари на Шарган-Чаршију,
 Узду вуче, седло накривио,
 На лијеву накривио страну.
 Хваташе га по чаршији Турци,
 Не даде се дорат ухватити.
 Па је сишо мору и ћемији,
 Па сам чула гдје говоре људи,
 Да га хвата Лазаре возаре,
 Ни њему се не дô ухватити,
 Већ запливо мору у ширину.
 Добар дорат море препливао,
 И отишо бијелу Сибињу.“

А кад Секул разуми бесједу:
 „Крчмарице донеси ми пива!“
 Донесе му један дукат пива,
 Попи Секул, не покваси брка.
 Допесе му други дукат пива,
 Попи Секул не покваси брка.
 Донесе му трећи дукат пива,
 Док је мало брке поквасио,
 Па говори крчмарци Мари:
 „Један крчаг жежене ракије,
 Па изаспи у корито дору!“
 У млађега поговора нема.
 Скочи Мара од земље на ноге,
 Па наточи у крчаг ракије,
 Па изасу у корито дору.
 Па му стаде бесједити Мара:
 „А, ћетићу, Бановић Секуле,
 Кад су тебе виле нанијеле,
 Те ћеш ићи до Татар-буџака,
 Немој ми се болан преварити,
 Када сиђеш до Татар-буџака,
 Па кад будеш друму на раскршћу,
 Ту се вију три четири друма.
 Да с' нијеси болан преварни,
 Да окренеш на стару царину,
 Јер ј' изишо Арапине црни,
 Начинио висока чардака,
 Цареву је џаду затворио,
 А све цара на мејдан зазива.
 До сад царе што је оправио,
 Све за благо триста џебелија,
 Свијех му је Арап погубио.
 И то би му царе опростио,
 Већ му царе опростиш' не море,
 Што му ћерку испите султанију.
 Ако мислиш Бановић Секуле,
 Да т' остане на рамену глава,
 Ти окрени на нову царину,
 Јер би тебе Арап погубио“.
 Насмија се Бановић Секуле,
 Па се руком у џепове мањуну,
 Извади јој дванаест маџарија:
 „На, то теби, крчмарице Маро,
 Кад си мене тако свјетовалा.“
 Па посједе дебела дората,
 Тада ј' Мару с Богом оставио.
 А Мара га у добри час спрема,
 И опет му Мара говорила:
 „О, ћетићу Бановић Секуле!
 Не мој ми се болан преварити,
 Да окренеш на стару царину,
 Већ окрени на нову царину!“
 Отле оде Бановић Секуле.
 Куд год иде до буџака сиђе,
 Кад избио друму на раскршће,
 Мисли Секул што ће од живота,

Ал' ће ићи на нову царину,
Ал' ће ићи на стару царину?
Све мислио на једно смислио,
Па дорату дизгин попустио:
„Ајд' дорате куд је теби драго“.
Иде дорат куд се научио,
Па окрену на стару царину,
Док с' помоли до чардака близу,
Опази га црни Арапине,
Са његова висока чардака.
Па он скочи од земље на ноге,
Па припаса сабљу димитрију,
И посједе витку бедевију,
Каква му је, заклали је вуди,
У четири ноге калчинаста,
И у оба ока чакараста,
А дуга је као крпа платна,
А витка је као гуштерица,
А брза је као ластавица,
Па на друма истјера кобилу.
Кад г' опази Бановић Секуле,
Мисли Секул што ће од живота,
Ал' ће вадит' двије пушке мале,
Ал' ће вадит' сабљу млетачкињу?
Све мислио на једно смислио:
Да извади двије златке мале,
Што му их је дајко набавио,
Из Млетака за оку дуката.
У то дође Арапине црни,
Па Секулу Арап бесједио:
„Јабанцијо, да те Бог убије,
Ил' си цјано, ил' си помахнито,
Те с' овуда коња натјерао.
Мол' се Бога, за ђавола свога
Ће не могу сабље погатити,
А ни своју гријешити душу,
Кад натјерам чакар-бедевију,
Седам ћу те пута прескочити,
Седам отуд, а седам одовуд,
Па ћу т' онда посијећи главу!“
А Секул је ријеч бесједио:
„Не будали црни Арапине,
Ако Бог да, и срећа од Бога,
Ти до мене ни доскочит' не ћеш!“
Ражљути се црни Арапине,
Па на њега наћера кобилу,
А Секул га близу припустио,
Па извади двије златке мале
И објема живу ватру даје.
И Арапа добро погодио,
На прси му токе саломио,
А кроз плећа зрна запјевала,
Велики му пенџер отворила.
Паде Арап у траву на главу.
Тада Секул сјаха са дорина,
Па потеже сабљу Млетачкињу,

Те Арапу одејече главу.
И узимље сабљу Арапову,
Па му главу у зобницу баци,
А ухвати витку бедевију,
Па привеза за дората свога,
Оде Секул у Татар-буџака.
Кад пуконе двије златке мале,
Оде јека па четири стране,
Приви јеки до Татар-буџака.
Позна пушке од Сибиња Јанко,
Јер је Јанко у ледној тамници,
Па он позна двије пушке мале,
Па је Јанко ријеч бесједио:

(Наставиће се.)

Нужда тера, те невоља пева.

Чувено у Жупи.

Свуда, па и у (крушевачкој) Жупи, бејаше тешко живети у оно време када Турци владаху овим земљама. Онда се даваше спахији десетак од берићета, па и то више како хоће спахија, него како је право.

Неки Србин, Жупљанин обере сав свој кукуруз и смети га на две гомиле. Испод оне мање је ископао дубоку рупу; земљу је врећом односио и сипао у реку, да онде нема избацане земље, како се спахија не би сетио. Рупу напуни кукурузом тако, да ивицу рупе покри кукурузом, али је та гомила била много мања од оне друге. По том позва спахију, да узме десетак.

Спахија рече:

— Шта, зар само оволико родило?

— Е, одговори Србин снујден, ето целог лета не паде киш, рђаво беше и за рад...

— Ништа, ништа, прекиде га Турчин, кад је тако онда је моја ова већа гомила; и заповеди чифчији да се она за њега узме.

Доста однесу и Турци, али је Србо по њиховом одласку много више извадио из оне рупе, и отерао својој кући.

Право каже пословица:

Нужда тера, те невоља пева.

Прибележио:

Витково, 1911.

Хријислав М. Прибаковић, учитељ.

Листак.

Оцјене и прикази.

Драгутин Ј. Дероко, **Карта Краљевине Србије**. Размјера 1:1,000,000. Цијена 1'20 дин., на платну 1'60 динара. Београд 1911. Израђена у географско-артистичком заводу Kümmerly & Frey у Берну.

Карта г. Драгутина Дерока представља једну почину у српској картографији, и то новину која се може сматрати као тековина. Она је рађена по најновијој тако званој швајцарској картографској методи, са косим освјетљењем из сјевероисточног угла од 45°. са разним бојама за разне нагибе. Ова метода даје карту која се све више приближује стварној пластичкој слици и рељефној карти. Али ова метода је згоднија за представљање брдовитих и планинских терена, вјеначних планина са одејцима и дубинским линијама. И због тога је у овој карти изразитије представљен јужни и источни брдовити дио са вјеначним планинама, дубоким речним долинама и котлинама од заравњених области на сјеверном дијелу. Она језерска пластика Шумадије о којој је расправљао у „Гласу“ Г. Ј. Цвијић и која добива све више значаја за пластику пространих дијелова Балканског Полуострва није довољно, из ових разлога, изражена. У карту су унесена сва саобраћајна средства, сви жељезнички путеви и они који су готови и они који су у градњи, и у пројекту. У карту су унесена и имена свију области. У углу је маља картица административне подјеле по окрузима размјера 1:3,600,000.

Карта г. Дерока представља најмодернију, најсавременију и најпотпунију карту Србије овог размјера. Треба истаћи да тако савјесно и лијепо израђене своје карте нема ниједна сусједна земља и стога је препоручујемо најтоплије.

Д.

Књижевност српско-хрватска.

Народна Педагогија у Срба. Г. Ј. Миодраговић, професор, довршио је један велики и важан књижевни посао: написао је „Народну Педагогију у Срба.“ Још 1888. године он је упутио позив свима пријатељима својим који живе у народу, да пазе како наш народ поступа при одгајивању свога порода и да то биљеже; и од тога почела се скупљати ова грађа по свима крајевима нашега народа, па је или достављена њему непосредно или публикована у нашем књижевним и школским листовима, из којих је он гослије водио. Тако је за ових двадесет година скупљена огромна грађа; на основу које је он сад израдио читаво огромно дјело о томе „како наш народ васпитава“, које ће бити од интереса не само за познавање народа нашега и живота његова, него и за саму науку, која се овим послом бави. Јер, све што народ чини, засновано је на искуству. А видјети то искуство није на одмет никоме, а камо ли онима, који се овом науком и овим послом баве. С тога радосно поздрављамо ову принову у књижевности нашој.

Српска Историја. У данашњем броју доносимо чланак из „Историје Српског Народа у слици и ријечи“, коју је написао и дао у штампу Миленко Вукићевић. Ова историја написана је лаким и јасним јези-

ком, тако, да је може разумјети и сељак и занатлија и трговац и радник. Књига је врло занимљива и сваки Србин читаће је с пажњом и насладом, јер се у њој огледа прошлост и дјела наших старих. У њу су унесена, колико је требало, и новија испитивања наше прошлости. Поред тога у књизи ће бити преко 100 разних слика, већином ликова старих српских владара онаких, какви су нађени у њиховим задужбинама, српских манастирима, а многи ће први пут изићи у овој књизи. Тако ће „Историја Српског Народа у слици и ријечи“ и због лаког језика и живог излагања до гађаја, због прегледне садржине и вјерних владаљачких ликова, због лијепих слика старих српских задужбина, добро доћи свакоме Србину из ма ког српског краја, који воли познати прошлост свога народа. Књига ће изненадити преко 400 стр. велике осмине и стаје за преплатнике само 4 динара или круне. Претплату и имена преплатника треба послати писцу у Биоград барем до половине јануара 1912. год. Ми је најтоплије препоручујемо.

Комплети словенских новина. Српско Новинарско Удружење у Биограду поклонило је један комплет словенских новина Народној Библиотеци у Биограду, а други комплет Међународном Музеју Штампе у Брислу, који није имао словенске штампе. Зато је тај музеј изабрао за почасне чланове Бранислава Нушића, предсједника Новинарског Удружења и Ивана Иванића, предсједника одбора за прву изложбу словенских новина у Биограду.

Научно дјело о Николи Зрињском. Како се са упућене стране јавља, ради један висок војнички достојанственик на научном дјелу о Николи Шубићу Зрињском, браниоцу града Сигета. У том ће дјелу бити изнесена повјест породице Шубића Зрињских од најранијих њених времена, а напосе војна дјела њених чланова. Главни је дио дјела посвећен самом сигетском јунаку и то поглавито са стратегијског гледишта, а основан је на строго научном темељу и необоривим документима, те ће то дјело бити од замашне вриједности.

Скупштина Матице Српске. Скоро је била главна скупштина Матице Српске. На тој скупштини изabrани су: за предсједника др. Геца Дунђерски, за подпредсједника др. Милош Бокшан, а за чланове управнога одбора: др. Душан Радић, Милош Мијатовић, др. Лаза Марковић, Живко Бајазетов, Јаша Дунђерски, Аркадије Вуковић, Влада Стратимировић, Петар Попадић, Милан Ђосић, Љука Мољац, поп Тоша Милић, др. Ђура Трифковић, Светозар Миловановић, Сава Стојковић, Стеван Добановачки и Јарко Слепчевић сви из Н. Сада, а са стране: др. Јован Петровић, др. Светислав Новак, Никола Петровић, др. Јован Манојловић, др. Јоца Милошевић и Јоца Вујић. Исто тако као чиновници изabrани су: за секретара др. Тихомир Остојић, за другог секретара др. Никола Продановић, за благајника Душан Стакић, за главног књиговођу Ђорђе Шилић, за поткњиговођу Александар Ђосић, за библиотекара Војин Срђанов и за фишала др. Стеван Малешевић.

Нов тајник Књижевне Задруге. Српска Књижевна Задруга у Биограду, да још више дигне виво својих издања, изабрала је за свога тајника г. Павла Поповића, професора универзитета. Од овога избора имаће користи и задругари, пошто ће Задруге књиге од сада бити још боље и одабраније.

Змајев споменик у Руми. Послије много труда и жртава приведено је у дјело подизање споменика неумрлом пјеснику Змају Јовију Јовановићу. Споменик је готов и он је ремек дјело гласовитог српског вајара Ђоке Јовановића из Биограда. На скupoцјеном постољу од најфинијег мрамора диже се дивно израђено попреје великог пјесника, саливено од бронзе. Свака црта лица, сваки потез, свака бора, показује вјешту руку мајстора, а познаваоци пјесникова стоје задивљени пред његовим ликом, те им се чини, да ће сад проговорити. Доиста, смјело можемо рећи, да је вјајар овим радом постигао ненадмашни успех, а Рума да је добила споменик, каквог на далеко нема. Одбор Српкиња, на чelu са гđом Миленом Миладиновићем, обавио је откриће споменика на најсвечанији начин 23. октобра (3. децембра), о. г. На прослави су узела учешћа многа друштва и корпорације не само из мјеста, него и из ближе и даље околице. Тако су на судјеловању била пјевачка друштва, из Биограда „Станковић“, из Новог Сада „Невен“, за тим из Шапца, Митровице и Руме. Од соколског друштва судјеловала су „Душан Сглни“ из Биограда и из Шапца, а осим Српског Сокола у Руми позвани су и Соколи из Митровице, Вуковара, Земуна и Ст. Пазове. Осим мјесних корпорација и области судјеловале су код свечаности и Кр. Академија Наука, књижевничко и новинарско друштво „Змај“, друштво „Рад“, многоженске доброворне залруге, учитељска друштва, школе итд. Већ по овом се може вијети да је прослава открића споменика била сјајна и величанствена, а тако и мора бити, јер је ово први споменик, који се у Српству диже неумрлом великану српском пјеснику душе народа српског Змају чика-Јови! Тога дана објавио се прије помен у цркви и освећење споменика, у подне свечана једница и послије тога заједнички банкет. Послије подне јавна соколска вјежба, а увече велика забава са игранком.

Чика-Јовине марке. Одбор Српкиња за подизање споменика чика Јови Змају у Руми, дао је, као успомену на дан открића споменика, израдити марке, које су већ пуштене у промет. Марке су облика дугужастог, као нове босанске марке, а израђене су у љубичастој боји. У средини се налази чика Јовин лик, а на њим је раширио крила змај, који у једној канџи држи перо, а у другој грб српски. Покрај слике леже гусле са гудalom. Марке су особито лијепе, управо једно мало умјетничко дјело. Најрт за марке израдио је умјетник српски Иникиостри и то у чисто српском стилу, а израђене су у штампарији др. Светозара Милетића у Новом Саду.

Школа за клавир — од Данице Крстићке, наставнице клавира, изашла је из штампе у издању Музичке Школе „Станковић“ у Београду. Штампа Брајткопфа и Хертела у Лайпцигу. Страна 96. Цијена 3'50 дин. Може се добити у књижарама Г. Коне и С. Б. Џвијановића. Ово је прва школа за клавир на српском језику. Поред предговора и педагошких савјета садржи ова школа три дијела. У првом је реду, практичан дио са теоријским, тако, да основи музичке теорије иду напоредо с практичним дијелом. Све што је потребно за темељно и разумно сирање клавира, објашњено је кратко и јасно, тако да је ова школа врло згодна и за самоуке. Други дио садржи објашњења разних музичких украса, као: трилера, прал-трилера, ударца двојног, предударца и т. д. Трећи дио је прилог, у коме су све дур и мол скале, трозвуци, доминантни и умањени септакорди са тачним назначењем употребе прста.

Његушева стогодишњица. У добро уређеном овдашњем српском листу „Народу“, коме су подлици особито одабрани и разноврени, износи др Владислав Ђоровић чланак о стогодишњици Његушевој. У томе чланку доноси да је г. Андра Гавриловић тачно утврдио годину рођења владике Његуша, те се, према томе 1. новембра навршило равно сто година од рођења његова. Ђоровић кори Књижевну Задругу што није донијела у својим овогодишњим издањима објавано издање Његушевих пјесама и државну штампарију на Цетињу што не пружи народу потпуно издање Његушевих дјела, на које се одавно чека, јер осим мршавог издања његових дјела у Библиотеци Браће Јовановића у Панчеву, другог бољег издања још немамо.

Крањчевић на чешком. Чешки књижевник и уредник „Slovanskog Pregleda“ чешће преводи Крањчевићеве пјесме. Он је превео 34 Крањчевићеве пјесме, које је издала чешка Академија Наука, као 106. свеску „Зборника Свјетске Поезије“. Као вели „Хрватски Покрет“, пријеводи су врло успјели. Задрžан је не само ритам и форма, него је сачувана и висока поезија великог пјесника.

У спомен Силвију Страх. Крањчевићу. Клуб Хрватских Књижевника у Осијеку одржао је 20. новембра по новом спомен хрватском пјеснику Силвију Страхимиру Крањчевићу. На томе књижевном сијелу говорио је клупски предеједник Љубоје Длуостуш. Он је оправао потанко пјеснички рад великога Крањчевића. Та опширна студија Крањчевићеве поезије биће лијеп прилог хрватској српској књижевности.

Предавање гђе Савке Суботићке. Новембра 17. одржало је у Бечу у Народном Клубу значајно предавање гђа Савке Суботића „О жени на истоку и западу“. Предавање је усхитило и занијело најотмјенију бечку публику.

Нова српска књижарница. Јован Петровић, који је више година био књижарски помоћник у књижарници Браће Рајковића, а доцније у књижарници Браће Башагића у Сарајеву — отворио је нову српску књижарницу и папирницу у Тузли. Своју је радњу богато снабдио свим потребним стварима. Напосе ће у њој бити врло добро заступљена књижевност српска, хрватска и њемачка. У њој ће бити најбољи цртачи и писачи папир.

Гоголь у словенским преводима. Бугари су први пут превели Гогольја 1858. године и имају дадање 30 пријевода; Срби 1850. године и имају до дао нас 42 пријевода; Хрвати 1853. године и имају 10 пријевода; Словенци 1870. године и имају 16 пријевода; Пољаци 1843. и имају 27 пријевода; Чеси 1839. и имају 73 пријевода; Словаци 1868. и имају 18 пријевода.

Прослава двестагодишњице рођења руског научењака Ломоносова. Руска Академија Наука у Пе трограду прославила је у почетку мјесеца новембра о. г. свечано двестагодишњицу рођења женијалног руског научењака географа и геолога Ломоносова. И ако је много година протекло од смрти тога научењака, ипак његови радови нису ни дан дањи изгубили ни теоријску а још мање практичну вриједност. Но велики учењак није се само бавио питањима из географије и геологије, него је обрађивао и поље хемије. Он се може сматрати оснивачем хемије у Русији. Дјела његова

имају и велику литерарну вриједност, јер су писана, ванредно лијепим језиком и слогом. Академија наука намјерава, да изда цјелокупна дјела Ломоносова.

Одличан женски завод у Биограду. Пишу нам из Београда са меродавног места: „У Београду постоји интернат за женску децу још од 1905. године и зове се „Дом за ученице средњих и стручних школа“.

Овај интернат основало је друштво госпођа, у коме већину чине наставнице разних школа, које су са факултетском спремом снабдевене.

Задатак је интернату на првом месту национални. Тежња је „Дома“ да под свој кров прими женску децу из целога Српства, те да се под његовим кровом однегују женска деца у српском духу и да се тако још у раној младости упознају иближе. Иначе је циљ „Дома“ религиозно, морално и друштвено васпитање женске омладине, које су под непосредним надзором наставница и васпитачица.

Интернат има и своју гимназију, која је у истом рангу са државним гимназијама и за сад има шест разреда. — Иначе питомице овог интерната могу посекивати и државне школе, куда их стално прате васпитачица из Дома.

Кад се јави довољан број питомица онда „Дом“ отвара и одељење за више девојачко образовање. То одељење даје ученицама друштвено образовање, спрема их за ваљане домаћице, даје им добру наставу у страним језицима те да се могу њима служити у говору и књижевности. Ово одељење нарочито усавршава ученице у вештинама, како би се код њих развио укус за лепо и практично.

„Дом“ је ове године подигао већ и своју сопствену нову двоспратну модерну зграду у једној од најпогоднијих улица за такву установу, у средини вароши, а опет у једној мирној улици, Крунској, опколјеном са свију страна зеленилом. Зграда је ова врло велика. У једном крилу смештен је интернат, у другом гимназија, а у средини можда, још и основна школа.

Ова зграда снабдевена је свима најмодернијим инсталацијама и има много дивних, пространих и светлих учоница и соба за живот и друге потребе. Поред тога централно парно грејање, електрично осветљење, хигијенским средствима снабдевено купатило и т. д. и т. д.

Цене су за стан, храну и наставу, сразмерно, врло мале јефтиније него где, те и спромашнији родитељи могу пријавити своју децу.

За упис није ни сад касно.

Читула.

Прото Јован Пећанац. Ноћи између 31. октобра и 1. новембра преминуо је стари варџарски прото и борац из пошљедњег устанка у Крајини, добри и поштени старица прото Јован Пећанац. Он је био син сеоских родитеља, родио се у селу Рашиновцу код Бос. Петровца 1837. Запошио се у Сарајеву 1862. Као свештеник служио је и Богу и народу све до устанка у Крајини 1876. Тада је и поп Јован отишао с браћом у борбу противу непријатеља. Био је у чети Вида Милановића стотинар а борио се у биткама на Ђебају, Петровцу, Кључу, Ростову, Јелашиновцу, Челебићу и Црним Потоцима. Послије окупације добије парохију Варџар Вакуф, где је постао и прото и служио скоро до смрти. Цијело своје имање у вриједности 3000 К. оставио је српској школи у Варџар Вакуфу. Бог да га прости и помилује.

Тинка Лукићка. У Новом Саду умрла је скоро чувена умјетница и чланица Српског Народног Позо-

ришта Тинка Лукићка. Покојница је била једна од најбољих снага на новосадској српској позорници. И нама је позната из гостовања у Балканској Царици, где је била ненадмашна. Покој јој српској души!

Нове књиге.

Етнологија. Књижарница Геце Коне у Биограду издала је врло добру књигу од дра Х. Шулца у преводу дра Тихомира Ђорђевића. У њој су изложене у јасном и прегледном облику све гране наука о човјеку: Антропологија, Антропогеографија, наука о језику, Социологија, Економија, Култура, а уза све то и преглед свију народа на земљи. Стучна критика изрекла је о књизи најповољнији суд, а министарство просајете препоручило је за школске књижнице. Цијена је књизи 4 динара.

„Кад руже цветају“. Под тим је наслогом издала издавачка књижара Геце Коне у Београду збирку приповиједака г. Милутина Усковића. У збирци се налазе ове приповијетке: Кад руже цветају. — Лаковане ципеле. — Живот и дјела Данила Перешића. — Пред болницом. — Магаре. — Отац и син. — И тако вријеме пролази. — Прве слутње. — Три фотографије. — Кад смо били ћаци. — Под Арњевима. — Мави. — Крај Романа. — Смрт Јеремије Јеремића. — Прије љубави.

Књига је велика 275 страница, а цијена јој је 3 круне. Може се наручити код издавачког завода „Напредак“ у Земуну.

Црквено Казнено Право. Изашло је из штампе дјело: „Црквено Казнено Право“. По општим црквено-правним изворима и посебним законским наредбама које важе у православним автокефалним црквама, написао Др. Никодим Милаш, епископ далматински. У Мостару, 1911. Издање и штампа Издавачке Књижарнице и Штампарско-умјетничког Завода Пахера и Кисића, Сгр. I.—XII. Цијена: у меком уvezу К 12—; у тврdom уvezу са дивотно израђеним корицама, превученим енглеским платном К 15—, кожом К 17—.

Описа Црквена Историја. Др. теологије Мојсјеј Стојков, доцент карлов. богословије превео је с њемачког Опису Црквену Историју, која је плод многогодишњег рада професора право-главног богословског факултета у Черновицима Јевсејија Поповића, а издали су је слушаоци тога факултета као манускрипт. Ова је за наше прилике најподеснија Описа Црквена Историја, јер се највише обзире а источну цркву како православну, тако и хетеродоксну, којом се особином не може похвалити ниједан не само западни него ни православни руски уџбеник. Црквеноисторијски догођаји у овој књизи доведени су до 1910., те се налази и стање хришћанске цркве у првом деценију XX. столећа у облику кратке црквене статистике. Књига је велика 50 штамп. табака, а цијена је 8 К. за претплатнике, иначе 10 К. Претплату прима Јован Живковић, у Карловцима.

Рад. Кошутин: Руски примери. I. Текстови. II. Напомене и III. Речник. Издање књижаре С. Б. Цвијановића, Београд, штампано у држ. штампарији краљевине Србије. 1911. Цијена за све три књиге 5 дин. круна. Појединачно се свеске не продају.

Мита Ђорђевић: Слике из историје српске књижевности, за српске више девојачке школе. Са 31 ликов. Издање пишево.

Срп. Карловци. Срп. манастирска штампарија. 1911. Цијена 3 круне, динара

Момчило Милошевић: **Под старим кровом.** Збирка пјесама. Издање књижаре С. Б. Цвијановића. Београд. 1911. Цијена 1 дин., круна.

Мих. М. Станојевић: **Српска Вила,** књига за српску децу. П. издање. Издала књижара Рајковића и Ђуковића. Београд. 1911. Нова штампарија Давидовић. Цијена 0'80 дин., круна.

Dr. Hamdija Karamehmedović: **Odgovor na pisma „Sašje“** баптист. Naklada „Zemana“. Sarajevo 1911. Štamparija „Bosanske Pošte“. Цијена 30 helera.

Тодор Стефановић Виловски: **Постанак Савамаље** први покушај регулисања српске вароши у Београду 1834. — 1835. Архивска студија. Београд. Штампа Држ. Штампарије Краљевине Србије 1911.

Дужимо зајам из Српских народних цркв. фондова. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија 1911.

Јован Скерлић: **Писци и књиге I.** Друго поправљено и попуњено издање. Књижар падавач Геца Кон. Београд 1911. Штампарија, „Св. Сава“. Цијена 2 дин. круне.

Јован Скерлић: **Писци и књиге V.** Београд. Нова штампарија Давидовић 1911. Цијена 2 дин. круне.

Јован Кангра: **Немачко-српски речник.** Издање књижаре

Рајковића и Ђуковића Београд. Штампарија Саве Раденковића и брата. 1911. Цијена 6 дин. круна. (Повезано).

Д. К.: **Није-нега.** Речник неправилности у књижевном језику нашем. Издање књижаре Рајковића и Чуковића Београд. Штампарија С. Раденковића и брата. 1911. (Повезано). Цијена 1 дин. круна.

Др. Франо Кулишић: **Циво Буник Вучићевић.** Литерарно-исторички прилог познавању лирске поезије у Дубровнику у XVII. вијеку. Издање Матице Српске у Дубровнику. Књига 3. Штампа српске дубровачке штампарије. Дубровник 1911. Цијена ? (повезано).

Жена: Календар за годину 1912. Уредила Милица Јапе Томића. Година прва. Издање месечног часописа „Жена“ у Новом Саду. Електрична штампарија Дра. Св. Милетића. Нова Сад 1911. Цијена 1 круна, динар.

Никац од Ровина: **Ђетићи у парламенту** Београд. Електрична Штампарија К. Грегорића и друга. 1911. Цијена 1 дин. круна.

Д. Руварац: **Предговор уз књигу Врховно жупанство Исидора Николића Јагодинског** над Бачком, Торонталом и Вршачким окружјем године 1849., 1850., 1851. и 1852. Друго издање. Трошком неколицине српских родољуба. Српска Манастирска Штампарија. Ср. Карловци 1911.

Од администрације.

Наш се лист издржава једино од претплате, зато учтиво молимо све претплатнике, који још нису измирили претплату, да то одмах учине, јер је настала и четврта четврт, а многи нам дугују за цијелу годину. Да не пишемо сваком посебно и не трошимо, упозорујемо све дужнике, да ћемо бити присиљени све неплатише тужити, ако не измире претплату до краја децембра. Зато, да не би правили после и неприлике ни себи ни нама, молимо да се сваки сам сјети и пошље своју претплату.

Пошљедњи је број закаснио, а сада смо морали спојити два, а то је све због тога, што се претплата неурядно шаље.

САДРЖАЈ: Стихови. Милета Јакшић: *Прошло...* — Прока Јовчић: *Светиња душе.* — Р. Каталинин Јеретов: *И диге се моја миса..* — Милутин Јовановић: *Сродне су нам душе..* — Исаидора Секулић: *Паланка* (у прози). — Боривој Јевтић: *Осека* (у прози). — Уалт Уитмен: *Из „Песме о себи самом“*, превео Б. Јевтић. — *Из бугарске лирике*, превео Вл. Станимировић. — Проза: Петар Кочић: *Суданија*. — Светозар Ђоровић: *Комшије: Синча.* — Уводни чланак: *Хрватска данашњица* од Августина Јевтића. — Различни чланци: Мил. М. Вукичевић: *Како је живео српски народ у Босни за време распадања Душанова царства.* — Књижевна кроника: Иван Козарац као пјесник од Јаше Гргашевића. — Срп. народне умотворине: *Бановић Секул избавља Сибињанин Јанка*, приబљ. Ник. Беговић. — *Нужда шера, ше невоља пева*, приబљ. Хр. М. Прибаковић. — Листак.

Босанска Вила излази у Сарајеву два пута мјесечно, сваког 15. и 30. — Цијена је на годину 8 кр., у Србији 10 дин. Ђаци, учитељи и подофицири добијају лист за 6 круна а сељаци за 4 кр. Претплата из краљевине шаље се на г. Михајла Р. Живковића, трг. у Београду